

RÆLINGEN
KOMMUNE

Handlingsprogram 2023–2026

Årsbudsjett 2023

Kommunestyret 07.12.22

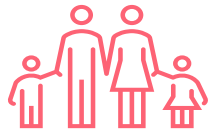
Innhold

Sammendrag	3
Oversikt mål og strategier	4
Om handlingsprogrammet	6
Retning og prioritering	9
Leve og mestre hele livet	10
Samarbeid for natur og mot klimaendringer	14
Nærområder med kvaliteter	18
Innbyggervekst	22
Økonomi	28
Organisasjon.....	32
Budsjett og økonomiplan	42
Om budsjettsituasjonen.....	43
Finansielle måltall	49
Driftsbudsjett.....	54
Enhetsrammer	59
Investeringer	73
Klimagassbudsjett 2023	74
Bevilgningsoversikter	77
Protokoll	80

Sammendrag

Leve og mestre hele livet

I den kommende perioden må vi ha ekstra oppmerksomhet mot innbyggernes ressurser og delaktighet. Det er bra for innbyggerne å få brukt egne ressurser og være aktive deltakere i eget liv, og samspill mellom kommunen og innbyggeren gir bærekraftig utvikling. Flyt og helhet i oppgaveløsingen gjør at innbyggeren opplever samordnet innsats, og at vi løser oppgavene mer effektivt. BTI (Bedre tverrfaglig innsats) er et viktig virkemiddel for dette. Rælingen skal være et aldersvennlig samfunn for innbyggere i alle aldre, og vi skal tilrettelegge for fellesskap, aktivitet og bidrag for alle.

Samarbeid for natur og mot klimaendringer

Kommunedelplan klima, energi og sirkulær økonomi ble vedtatt vår 2022, og denne gir retning for klimaarbeidet i kommunen. Redusering av klimagassutslipp i egen drift, sirkulær økonomi og klimatilpasning er hovedprioriteringene. Gjenbruk av kommunens bygningsmasse og helhetlig tankegang rundt investeringer blir viktig, og vi må tilrettelegge for å endre det private transportmønsteret gjennom videreutvikling av gang- og sykkelveier.

Nærområder med kvaliteter

Vi er opptatt av å skape nye attraktive steder gjennom områdeplanlegging og satsing på flerfunksjoner, og kvalitet har vært vektlagt ved planleggingen av utviklingen på Fjerdingby. Vi skal ha utvikling i hele kommunen og må identifisere særpregene for de ulike delene av kommunen og bygge på det for å skape trivsel, trygghet og tilhørighet. Store investeringer på Fjerdingby virkeliggjør ambisjonene våre for tjenesteutviklingen og bidrar til aktiviteter for alle.

Innbyggervekst

Vi forventer en høy innbyggervekst i årene fremover. Gjennom økt innsikt i sammenhengene mellom vekst og kapasitet i bygg og tjenestebehov, og en helhetlig styring av investeringene vil vi dimensjonere kommunale bygg og tjenester i tråd med behovene. Det blir viktig å styre og prioritere vekst i de delene av kommunen som har kapasitet og infrastruktur for å unngå økte investeringsbehov.

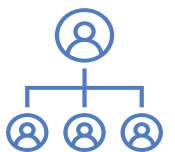
Økonomi

En helhetlig og langsiktig tenkning ligger til grunn for prioriteringene av ressursene, og vi har innført porteføljestyring av investeringene. Det blir viktig å jobbe strategisk for å få den innbyggerveksten vi ønsker for å oppnå økt økonomisk handlingsrom gjennom økte skatteinntekter og økt arealutnyttelse i kommunale bygg på lengre sikt. Driften må tilpasses de økonomiske rammebetingelsene de neste årene for å få kontroll på lånegjelda med et høyt investeringsnivå.

Organisasjon

For å gjennomføre den planlagte utviklingen trenger vi en sterk og kompetent organisasjon som bidrar til utvikling og innovasjon. Tverrfaglig samspill og forståelse av sammenhenger må være en basistenkning hos alle, og organisasjonen må ha tilstrekkelig kapasitet i støttefunksjoner og planarbeid for å lykkes. God kommunikasjon skal være en del av vår felles organisasjonskultur.

Oversikt mål og strategier

Leve og mestre hele livet

1. Barn og unge har et godt utgangspunkt for å mestre hverdagen og voksenlivet

Det får vi til ved å

- 1.1. Gi barn og unge opplevelser av fellesskap og tilhørighet, også i eget nærmiljø
- 1.2. Ta i bruk barn og unges ressurser for å styrke et positivt selvbilde
- 1.3. Gjøre kommunens tilbud til de unge lett tilgjengelig
- 1.4. Lære barn og unge verktøy til å mestre livets små og store oppgaver
- 1.5. Møte barn og familie tidlig og med tverrfaglig innsats

2. Vi er et aldersvennlig samfunn – hele livet

Det får vi til ved å

- 2.1. Legge til rette for at alle kan bidra i arbeids- eller samfunnslivet
- 2.2. Ha boliger tilpasset livsløp og behov
- 2.3. Gi innbyggere mulighet til å bo trygt hjemme så lenge som mulig
- 2.4. Utforme tjenester sammen med innbyggere og pårørende
- 2.5. Legge til rette for omgivelser og aktiviteter som fremmer helse og forebygger sykdom

3. Rælingen kommune har inkluderende lokalsamfunn der innbyggerne opplever tilhørighet og tar medansvar

Det får vi til ved å

- 3.1. La innbyggerne ta en aktiv rolle i utviklingen av lokalsamfunnet
- 3.2. Samarbeide med innbyggere og frivillige om et variert kultur- og aktivitetstilbud
- 3.3. Bygge på vilje til frivillig innsats og oppmuntre ildsjeler
- 3.4. Utvikle aktivitetsflater og trygge fysiske og digitale møteplasser som bidrar til engasjement og deltakelse
- 3.5. Mobilisere innbyggere til å ta eierskap til og ta vare på sine nærområder

Samarbeid for natur og mot klimaendringer

4. Rælingen kommune er pådriver til lavutslippssamfunn og legger til rette for at innbyggere kan ta klima- og miljøvennlige valg i hverdagen

Det får vi til ved å

- 4.1. Legge til rette for grønn mobilitet, sykkelparkering og lademuligheter for våre innbyggere
- 4.2. Bidra til fossilfri bilbruk ved utbygging av infrastruktur og omstille bilpark i egen virksomhet
- 4.3. Ta miljøvennlige valg av energikilder og materialbruk, både for offentlige bygg og nye boligfelt
- 4.4. Sørge for klimavennlige byggeprosjekter og god kvalitet i nye bygg
- 4.5. Tilrettelegge for sirkulær økonomi, redusere avfall og forlenge levetid på bygg

5. Rælingen kommune har en arealbruk som ivaretar naturområder og naturmangfoldet, både for bruk og vern av naturen

Det får vi til ved å

- 5.1. Legge til rette for bærekraftig bruk av marka
- 5.2. Redusere forsøpling, forurensing, miljøgifter og plastbruk
- 5.3. Øke bevisstheten og kunnskapsgrunnlaget for økosystemtilnærming
- 5.4. Støtte opp om et bærekraftig skogbruk, samt være pådriver for bærekraftig drift av landbruksarealer og ha nullvisjon for nedbygging av landbruksarealer
- 5.5. Sikre variert kulturlandskap for å øke artsmangfoldet

6. Tilpasning til et endret klima er innarbeidet og hensyntatt i all planlegging

Det får vi til ved å

- 6.1. Vektlegge naturbaserte løsninger
- 6.2. Sikre robuste vannveier og fordryningsarealer i kombinasjon med blågrønn struktur for rekreasjon
- 6.3. Sikre flerfaglig og tverrsektoriell tilnærming
- 6.4. Identifisere og sikre områder som er utsatt for flom og skred
- 6.5. Ta vare på kantvegetasjon langs bekker og vassdrag

Nærområder med kvaliteter

7. Vi tar vare på nærområdenes særpreget og vektlegger flerfunksjonalitet

Det får vi til ved å

- 7.1. Prioritere flerbruk av anlegg og uteområder
- 7.2. Utvikle gode møteplasser og åpne opp offentlige bygg for variert bruk
- 7.3. Ta vare på steds-kvaliteter knyttet til kulturmiljø, steds-karakter, estetikk og landskapstrekk i alle nærområder
- 7.4. Legge til rette for flerfunksjonalitet ved at innbyggere har nærhet til funksjoner som barnehage, bolig, skole, arbeid, handel og rekreasjon
- 7.5. Bevare grønt preg i alle boområder

8. Rælingen har varierte og inkluderende bomiljøer

Det får vi til ved å

- 8.1. Sikre attraktive bomiljøer for alle aldersgrupper
- 8.2. Legge til rette for boliger som grunnlag for livsmestring i ulike faser av livet, variert befolknings-sammensetning og mangfold
- 8.3. Legge til rette for gode møteplasser og uteoppholdsarealer
- 8.4. Sikre trygge friarealer gjennom belysning, innsyn og lite biltrafikk
- 8.5. Sikre god tilgjengelighet til natur, møteplasser, samt friluft- og uteområder

9. Rælingen har trygge forbindelseslinjer og legger til rette for grønn mobilitet

Det får vi til ved å

- 9.1. Sikre trygge gang- og sykkelveiforbindelser mellom boligområder og skoler
- 9.2. Legge til rette for turstier og adkomst til turområder
- 9.3. Samspille med innbyggere og ulike aktører for å fremme trygg og grønn ferdsel
- 9.4. Legge til rette for sykkel, gange eller bruk av kollektivt ved arrangementer, samlinger og aktiviteter
- 9.5. Sikre god og miljøvennlig tilgang til sentrumsfunksjoner fra alle nærområder

Innbyggervest**10. Kommunens bygg og tjenester er dimensjonert etter prognostisert behov****Det får vi til ved å**

10.1 Styre og prioritere vekst til de delene av kommunen som har kapasitet og infrastruktur

10.2 Sikre riktig kapasitet og god arealutnyttelse i byggene til rett tid i henhold til tjenestebehov gjennom å bruke befolkningsprognoser og helhetlige vurderinger i planleggingen

10.3 Sikre riktig bemanningsnivå og effektiv tjenesteproduksjon i henhold til tjenestebehov og lovkrav gjennom å bruke befolkningsprognoser som grunnlag for planleggingen

Økonomi**11. Økonomien styres langsiktig og ressursene prioriteres helhetlig****Det får vi til ved å**

11.1 Sikre aktiv politisk prioritering

11.2 Styre økonomien langsiktig innenfor vedtatte finansielle måltall

11.3 Jobbe strategisk for at innbyggervæksten skal bidra til at det økonomiske handlingsrommet blir bedre

11.4 Prioritere investeringer i en helhetlig sammenheng

11.5 Øke arealutnyttelsen i kommunale bygg

12. Driften og investeringsnivået er tilpasset til de økonomiske rammebetingelsene**Det får vi til ved å**

12.1 Ta i bruk digitalisering, innovasjon og effektive innkjøp

12.2 Prioritere utviklingsarbeid som gir økonomiske gevinster

12.3 Sikre flyt i oppgaveløsingen gjennom helhetlig tjenesteutførelse, og bygge på innbyggenes ressurser

12.4 Redusere sykefraværet og vikarkostnader

12.5 Løse flere tjenestebehov i grupper fremfor individuelt

12.6 Ta i bruk analyser og benchmarking til å identifisere potensialer for effektivisering

12.7 Sikre riktig bemanningsnivå i henhold til tjenestebehov og lovkrav gjennom aktiv bemanningsstyring

12.8 Ta i bruk porteføljestyring av investeringer som metode for å jobbe med å tilpasse investeringsnivået til rammebetingelsene

Organisasjon**13. Vi har riktig bemanning med riktig kompetanse****Det får vi til ved å**

13.1 Sikre riktig bemanningsnivå i henhold til tjenestebehov og lovkrav gjennom å prioritere godt rekrutteringsarbeid

13.2 Sikre at vi har tilstrekkelig kapasitet i sentrale støttefunksjoner til at de tjenesteprodukerende enhetene kan bruke sine ressurser til mest mulig effektive tjenester gjennom at de får den avlastning og støtte de har behov for

13.3 Utnytte arbeidskraften best mulig gjennom arbeidet med heltidskultur

13.4 Prioritere kompetanseutvikling av våre ansatte i tråd med kompetansestrategien

13.5 Prioritere lederutviklingsarbeid på alle ledernivåer i organisasjonen

13.6 Sikre likestilling og inkludering gjennom aktiv bruk av arbeidsgiver- og lønnspolitikken vår

14. Organisasjonen er tilpasset til den økonomiske situasjonen**Det får vi til ved å**

14.1 Frigjøre menneskelige ressurser gjennom å utnytte mulighetene som ligger i å bruke digitale løsninger.

14.2 Videreutvikle innovasjonskulturen i organisasjonen i jakten på løsninger som gir gevinster gjennom nyskaping

14.3 Utnytte ressurser på tvers gjennom samspill mellom interne og eksterne aktører

14.4 Legge til rette for nye arbeidsformer etter coronapandemien – en «ny normal»

14.5 Sikre og videreutvikle en robust og kompetent organisasjon med riktige kapasiteter for å håndtere de utfordringer og rammebetingelser vi møter

15. God kommunikasjon er en del av vår felles organisasjonskultur**Det får vi til ved å**

15.1 Sikre at kompetanse om helhetlig kommunikasjonsarbeid bidrar til forståelse, åpenhet og tillit

15.2 Utvikle en helhetlig strategi for kommunikasjon, for å skape felles forståelse for de utfordringene kommunen står overfor og ha et bevisst forhold til hvordan disse møtes

15.3 Informere, engasjere og bidra til å bygge identitet for kommunen og attraktivitet for næringsliv, tilflyttere, innbyggere og besøkende.

Om handlingsprogrammet

Handlingsprogrammet består av retning og prioritering, budsjett og økonomiplan, klimagassbudsjett og enhetssider

Bakgrunn

Plan- og bygningsloven § 11-1 viser at kommunen skal ha en samlet kommuneplan som omfatter en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen tar stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Handlingsprogrammet utgjør handlingsdelen i samfunnsdelen av kommuneplanen og viser oppfølgingen av kommuneplanen de kommende fire årene.

Kommuneloven § 14-1 viser at kommunen skal utarbeide samordnete og realistiske planer for egen virksomhet og økonomi og for lokalsamfunnets eller regionens utvikling. Handlingsprogrammet ivaretar også økonomiplan og årsbudsjett. Økonomiplanen skal vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunale og regionale planer skal følges opp. Årsbudsjettet utgjør første år i økonomiplanen og er bindende for kommunestyret.

Innhold

Retning og prioritering viser prioritert utviklingsarbeid som oppfølging av kommunens satsingsområder i kommuneplanen de kommende fire årene, rammebetingelser og hvordan vi som organisasjon skal innrette oss for at kommunen skal nå sine overordnede mål.

Budsjett og økonomiplan viser hvordan kommunens samlede ressurser er prioritert og ivaretar formalkravene til årsbudsjett og økonomiplan for 4-år (planperioden). I tillegg vises kommunens investeringsplaner kommende 10 år, og en fremskriving av sentrale nøkkeltall i 10 år, med utgangspunkt i lokale befolkningsprognoser slik de fremgår av kapittelet for innbyggervekst.

Klimagassbudsjettet viser målsettinger og planlagte tiltak for å redusere klimagassutslippene.

Enhetssider er vedlegg til handlingsprogrammet og viser hvilke utviklingsområder enhetene prioriterer kommende år, som sammen med enhetenes budsjetttrammer danner grunnlag for enhetenes rapportering til kommunestyret gjennom tertialrapporter og årsberetning gjennom året.

Investeringsporteføljer er vedlegg til handlingsprogrammet og viser de langsiktige investeringsplanene fordelt på investeringsporteføljer, med planlagt fremdrift og disponering av midlene.

Kommunal planstrategi

Kommunal planstrategi for Rælingen ble vedtatt av kommunestyret i juni 2020. Formålet med planstrategien er bl.a å prioritere kommunens planbehov i kommunestyreperioden. Planstrategien er også et prioriterings- og styringsdokument som danner grunnlag for kommunens planlegging i en 4-årsperiode og viser sentrale utviklingstrekk og utfordringer framover.

Overordna planer	Gjelder for	Revisjon	Kommentar
Planstrategi	2020-2023	2023	Ny planstrategi planlagt vedtak senest juni 2024
Kommuneplanens samfunnsdel	2022-33		
Kommuneplanens arealdel	2014-25	2020	Planlagt vedtatt høsten 2022
Teknisk og miljø			
Hovedplan vei og veilys	2016-2026	2022	Planlagt vedtak vår 2023. Vurderer temaplan.
Hovedplan vann og avløp	2016-2026	2021	Planl vedtak nov 22 Temaplan vann og vannmiljø
Trafikksikkerhet	2021-2026		Vedtatt oktober 2021
Kommunedelplan klima, energi og sirkulær økonomi	2022-2033	2021	Vedtatt september 2022
Temaplan naturmangfold (ny)		2022	
Helse- og omsorg			
Strategi for helse, omsorg og velferd	2022-33		
Demensplan	2016-2020	2022	Vedtatt våren 2023
Plan - tjenester i avd. psykisk helse og avhengighet	2017-2020	2021	Vedtatt vinter 2023
Plan mot vold i nære relasjoner	2014-2017	2022	Planlagt vedtak vår 2023
Plan for kommunens boligsosiale virksomhet	2022-2025		
Strategi for mottak av flyktninger	2015	2023	
Plan for legetjenester	2020-2023		
Tiltaksplan Leve hele livet	2021-2023		
Oppvekst			
Plan for oppvekst (ny)	2023-34	2022	Vedtas 2023
Kompetanseplan for kommunale barnehager	2022	2023	Årlig
Kompetanseplan for Rælingskolen	2022	2023	Årlig
Strategi for skoleeier	2023-2026	2022	Vedtatt vinter 2023, gjelder fra januar 2023
Strategi for barnehageeier	2022-26		Gjelder fra høst 2022
Administrasjon og organisasjon			
Kommunikasjonsplan	2017-2020	2022	
Alkoholpolitisk plan	2020-24		Planlagt revisjon høst 24
Veteranplan	2020		
Overordnet kompetansestrategi	2016	2023	
Overordnet beredskapsplan		2023	
Helhetlig ROS-analyse		2023	Kommunestyret tar ROS-analysen til orientering
Strategi for digitalisering og innovasjon	2022-2025		Vedtatt høst 2022
Kultur og idrett			
Strategi for kulturtjenestene	2019-2023	2023	
Kommunedelplan for kulturminner og -miljøer	2017-2028	2023	
Kommunedelplan idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv	2017-2028	2021	Vedtatt årsskiftet 22/23, første behandling i sept.
Andre			
Strategi for eiendom	2019-2030		Planlagt revisjon, usikker på oppstartstidspunkt
Kommunedelplan landbruk	2016-2027	2025	
Oversiktsdokument for skolekapasitet	2020-2030		Bygget på tidl. saker om skolekap/ skolebruksplan

Satsingsområder i ny kommuneplan

Kommuneplanens samfunnsdel peker ut prioriterte mål og strategier som skal være styrende for alle som jobber i kommunen. Samfunnsdelen gjelder for en periode på 12 år og skal være retningsgivende og overordnet. Andre planer skal ta utgangspunkt i målene i samfunnsdelen og handlingsprogrammet skal vise hva som prioriteres i kommende fireårsperiode. Satsingsområdene i samfunnsdelen bygger på kommunens visjon og tar utgangspunkt i nåværende og framtidige utfordringer og samfunnstrekk.

Kommuneplanen har tre satsingsområder og ni overordna mål:

Målene i kommuneplanen er koblet til FNs bærekraftsmål. En bærekraftig utvikling skal imøtekomme behovene vi har i dag uten å ødelegge mulighetene for de som kommer etter oss. Bærekraftig utvikling handler om *sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft*. For å skape bærekraftig utvikling må verdenssamfunnet jobbe med disse tre områdene. Og det er sammenhengen mellom disse som avgjør om noe er bærekraftig. Dette krever samarbeid og samordnet innsats på tvers. Kommune, frivillige organisasjoner, privatpersoner og næringsliv må spille på lag.

Retning og prioritering

Leve og mestre hele livet

Satsingsområdet «Leve og mestre hele livet» handler om å leve gode og trygge liv og samtidig mestre livets utfordringer. For at barn og unge skal oppleve trygghet, utvikling og mestring skal kommunen ha gode barnehager og skoler, samt varierte kultur- og fritidstilbud. Et bredt og tilgjengelig tilbud for alle bidrar til muligheter for deltakelse og gode oppvekstvilkår. For å sikre likeverdig tilbud til barn og unge må vi satse på kulturskole og stimulere til samspill med frivillige organisasjoner. Målet er gode, tverrfaglig tjenester og tilbud der ulike parter arbeider sammen på et likestilt nivå, og hvor alle tar medansvar. Kommuneplanen vektlegger også at kommunen jobber *sammen* med barnet og foresatte for å løse utfordringer.

Kommuneplanen legger vekt på å unngå utenforskap. Vi vet at dette gir store økonomiske konsekvenser. Dette er et komplekst problem som krever innspill fra flere perspektiver. Dette igjen betyr at vi må samarbeide på tvers. Psykisk uhelse, rus, ensomhet, frafall i skole og arbeidsløshet er noen eksempler på situasjoner som kan skape utenforskap. Utenforskap er mest kritisk for de yngste og de eldste. Både *god oppvekst* og et *aldersvennlig samfunn* er derfor hovedmål framover. Å delta aktivt i arbeids- og samfunnsliv gir mening og tilhørighet, samtidig som det kan forebygge ensomhet og utenforskap.

Aldersvennlige lokalsamfunn handler om å gjøre samfunnet i stand til å møte utfordringene og mulighetene knyttet til en aldrende befolkning. Det handler også om å bruke ressursen som ligger i de friske og spreke eldre. Et aldersvennlig samfunn er også et godt samfunn for alle aldersgrupper. En aldersvennlig møteplass kan være et attraktivt rom som inkluderer og inviterer til aktivitet og rekreasjon. Det kan være arealer som gjør det hyggelig og møtes mellom generasjoner.

Samfunnsdelen løfter fram kommunens viktige rolle som samarbeidspartner og tilrettelegger for frivillighet og et levende organisasjonsliv. Vi trenger innbyggere som engasjerer seg og bidrar til et godt lokalsamfunn. Et godt samspill med frivillige organisasjoner bidrar til en mer bærekraftig drift av kommunen og lav terskel for deltakelse er derfor viktig for at alle skal ha mulighet til å delta og oppleve glede. Vi vet at frivillig innsats for andre og for felleskapet styrker båndene mellom mennesker, og skaper et varmere og mer inkluderende samfunn.

Trygg og god oppvekst

Prioritert utviklingsarbeid for organisasjonen i 4-årsperioden:

- Styrke samarbeidet på tvers av enheter ved å samle alle aktører rundt felles forståelse av begrepet *tidlig innsats og laget rundt barnet*
- Ta i bruk *Bedre tverrfaglig innsats* (BTI) i alle skoler og barnehager
- Utvikle nye måter å bedre barnas oppvekstmiljø gjennom støtte og veiledning til foresatte
- Utforske nye og bedre løsninger for medvirkning fra barn og unge
- Videreutvikle tilbud og aktiviteter for ungdom i Ravinen
- Videreutvikle arbeidet med å sikre et inkluderende omsorgs- og læringsmiljø i barnehage og skole
- Utvikle relasjonskompetansen til ansatte som jobber med barn og unge (*Trygge voksne*)
- Utvikle samarbeidet mellom kulturtjenestene, familietjenester og skolene i Ravinen
- Videreutvikle bibliotekets rolle, også som en sentral samspillpartner for skolene i nettverk for lesing
- Utarbeide ny tverrfaglig oppvekststrategi

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Barn og unge i Rælingen har et godt utgangspunkt for å mestre hverdagen og voksenlivet

Det får vi til ved å:

1.1 Gi barn og unge opplevelse av felleskap og tilhørighet, også i eget nærmiljø

1.2. Ta i bruk barn og unges egne ressurser for å styrke et positivt selvbilde

1.3. Gjøre kommunens tilbud til de unge lett tilgjengelig

1.4. Lære barn og unge verktøy til å mestre livets små og store oppgaver

1.5. Møte barn og familier tidlig og med tverrfaglig innsats

FNs barnekonvensjon skal legges til grunn for alt arbeid for og med barn og unge

Aldersvennlig samfunn

Prioritert utviklingsarbeid for organisasjonen i 4-årsperioden:

- Bygge tjenestene på innbyggernes ressurser for at brukere kan mestre egen hverdag best mulig
- Videreutvikle selvhjelpstilbud som pårørende/brukerskoler
- Forbedre arbeidet med helhetlige og samordna tjenester for å få et felles mål om pasientforløpet
- Videreutvikle samarbeidsordninger med frivillige organisasjoner og enkeltpersoner som gir tilbud til pårørende og/eller brukere innenfor eldreomsorg og hjemmebaserte tjenester. Samarbeid med frivillige, nærmiljøet og pårørende skal være en betydelig ressurs.
- Øke bruk av digitalisering og hverdagsteknologi (velferdsteknologi) i tjenesteutviklingen innen helse, omsorg og velferd
- Videreutvikle dialogen med bruker- og interesseorganisasjoner for tjenester innen psykisk helse og avhengighet
- Innføre arbeidsrehabilitering, etter modell av *Individuell jobbstøtte* og/eller jobbmestrende oppfølging, i samarbeid med Nav
- Bruke forskning, tjenstedesign, innbyggerdialog og gevinstrealisering for å bygge nye tjenesteforløp innen helse og omsorg
- hjelpe hjemmeboende til mestring og bruk av hverdagsteknologi
- Bidra til at eldre planlegger egen alderdom (bolig, sosialt fellesskap og aktivt liv) og at de får brukt ressursene sine i de ulike fasene av alderdommen, jf. reformen «Leve hele livet»
- Utvikle et mer differensiert aktivitetstilbud for å bidra til livsmestring og kvalitet
- Bedre oppfølging av ernæring hos eldre og brukere med ernæringsmessig risiko
- Starte arbeidet med plan for bolig og bomiljø
- Utrede langsiktig behov for heldøgntjenester

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Vi er et aldersvennlig samfunn – hele livet

Det får vi til ved å:

2.1. Legge til rette for at alle kan delta i arbeids- eller samfunnslivet

2.2. Ha boliger tilpasset livsløp og behov

2.3. Gi innbyggere mulighet til å bo trygt hjemme så lenge som mulig

2.4. Utforme tjenester sammen med innbyggere og pårørende

2.5. Legge til rette for omgivelser og aktiviteter som fremmer helse og forebygger sykdom

Inkluderende lokalsamfunn

Prioritert utviklingsarbeid for organisasjonen i 4-årsperioden:

- Videreføre samarbeid mellom frivillige organisasjoner og enheter i kommunen for å tilby et mer mangfoldig aktivitetstilbud
- Sikre at innbyggerne opplever god tilgang på informasjon og åpenhet om prosesser og forvaltning.
- Videreutvikle det nye innbyggertorget i Ravinen
- Øke satsing på digitale selvbetjeningsløsninger og muligheter for innbyggere til å delta i samfunnsutviklingen
- Prioritere brukermedvirkning fra lag og foreninger
- Videreutvikle nettsiden «iRælingen» slik at frivillige bidrar i større grad med informasjon om arrangementer og aktiviteter i kommunen
- Styrke *Kultur for alle – alltid, en* digitalisering av kulturtjenestene som gir flere kulturopplevelser og mulighet for deltagelse enn tidligere
- Etablere et mangfold av tilbud for å skape et levende bibliotek i nytt sentrum
- Styrke brukeropplevelsen på kulturarenaene og bli mer gjenkjennbar på alle kommunens kulturarenaer
- Styrke det digitale bibliotekstilbudet for alle innbyggere.
- Styrke bibliotekets arbeid med leseopplæring og leselyst i samspill med barnehage og skole

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Rælingsamfunnet har inkluderende lokalsamfunn der innbyggerne opplever tilhørighet og tar medansvar

Det får vi til ved å:

- 3.1 La innbyggerne ta en aktiv rolle i utviklingen av lokalsamfunnet
- 3.2 Samarbeide med innbyggere og frivillige om et variert kultur- og aktivitetstilbud
- 3.3 Bygge på vilje til frivillig innsats og oppmuntrer ildsjeler
- 3.4 Utvikle aktivitetsflater og trygge fysiske og digitale møteplasser som bidrar til engasjement og deltagelse
- 3.5 Mobilisere innbyggere til å ta eierskap til og ta vare på sine nærområder

Samarbeid for natur og mot klimaendringer

Klima og miljø er en av de store bærekraftsutfordringene for Rælingen kommune. Reduksjon av klimagassutslipp og langsiktig strategi av arealbruk er våre viktigste virkemidler for å nå målet. Vi må også øke fokus på sirkulærøkonomi der redusert forbruk, økt gjenbruk og sambruk av arealer står sentralt. Kommunen har et handlingsrom gjennom sin rolle som innkjøper, myndighet og tilrettelegger. Innovasjon og offentlig anskaffelser er sentralt for å oppnå en ressurseffektiv og sirkulær økonomisk utvikling.

Kommunen er en viktig aktør i omstillingen til lavutslippssamfunnet. Klimavennlig og grønn mobilitet vil kreve en kombinasjon av mer konsentrert arealutvikling, mer attraktivt og omfattende kollektivtilbud, og bedre tilrettelegging for gange og sykling. Vi må både bruke og legge til rette for utvikling av teknologiske løsninger som bidrar til mindre utslipp, gjøre klimavennlige valg og gå foran med et godt eksempel.

Arealendringer medfører den største trusselen mot naturmangfoldet, og kommuneplanens samfunnsdel viser kommunens ansvar for langsiktig strategi av arealbruk. Vi er avhengig av et samfunn der vekst og utvikling skjer innen naturens tålegrenser. Derfor er det viktig at vi har en økosystemtilnærming i planarbeidet. Kulturlandskap, raviner, vassdrag, våtmark, elvesletter og dyre- og planteliv er viktige ressurser vi må ta vare på. De gamle barskogområdene i Østmarka med sin varierte topografi og vegetasjon er hjem for et rikt naturmangfold, og en tilrettelegging for en hensynsfull bruk av marka ivaretar naturområdene og reduserer unødig slitasje.

Det ventes større endringer i nedbørsmønster som får konsekvenser for kommunen, og da særlig for infrastruktur, bygninger og framkommelighet. Derfor er det avgjørende at vi forbereder oss til et endret klima allerede nå og vektlegger dette i planlegging. Aktsom utbygging og videreutvikling av grønnstrukturer, gjenåpning av bekker og vassdrag, bruk av vannspeil og dammer er vesentlig for å møte klimaendringene. Dette kan bidra til utviklingen av en klimasmart og attraktiv kommune, med økt trivsel og bedre folkehelse.

Samarbeid for natur og mot klimaendringer er et nytt kapittel i kommunens handlingsprogram, og det skal i planperioden utarbeides en temaplan for naturmangfold for å gi prioriteringer og retning i satsningsområdet. I tillegg skal det helhetlige arbeidet for bærekraftig bruk av marka implementeres ved sti- og løypeplan som er en del av ny kommunedelplan idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. Kompetansebygging og utvikling av verktøy for å ta kunnskapsbaserte valg på vegne av naturen i plan- og utbyggingssaker vil også være et steg på veien mot en bærekraftig bruk av kommunens arealer.

Lavutslippssamfunn

Prioritert utviklingsarbeid for organisasjonen i 4-årsperioden:

- Jobbe videre i prosjektgruppe med kartlegging av bruk og behov for ladeinfrastruktur for kommunale tjenestebiler
- Systematisk utskifting av kommunens fossile kjøretøy
- Finne gode virkemidler for å redusere klimagassutslipp i forbindelse med temaene bygg- og anleggsprosjekter, innkjøp og forbruk og arealplanlegging
- Implementere klimabudsjett i kommunens økonomiplan, og videreutvikle klimabudsjettet
- Gjennomføres et pilotprosjekt i eiendomsenheten, med samarbeid på tvers av enhetene, med sirkulær økonomi som hovedfokus for å kunne bruke dette videre som kunnskapsgrunnlag og egen erfaring
- Prioritere sirkulær tankegang og klimaregnskap i utbyggingsprosjekter
- Gjennomføre kompetanseheving for klima- og miljøkrav i anskaffelser, og styrke samarbeidet med relevante samspillspartnere som eks. ROAF hvor vi som deleier kan bidra til å realisere nye sirkulære løsninger
- Styrke klimakommunikasjon med ytterligere dialog og synliggjøring av kommunens resultateter for å vise fram vårt arbeid
- Igangsette ett tverrfaglig prosjekt for massehåndtering med relevante enheter, oversikt over status for egne prosjekter og samkjøre behov, identifisere og konkretisere utfordringer

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Rælingen kommune er pådriver til lavutslippssamfunn og legger til rette for at innbyggerne kan ta klima- og miljøvennlig valg i hverdagen

Det får vi til ved å:

- 4.1 Legge til rette for sykkelbruk og grønn mobilitet gjennom trygge parkeringsmuligheter
- 4.2 Bidra til fossilfri bilbruk ved utbygging av infrastruktur og omstille bilpark i egen virksomhet
- 4.3 Ta miljøvennlige valg av energikilder og materialbruk, både for offentlige bygg og nye boligfelt
- 4.4 Sørge for klimavennlige byggeprosjekter og god kvalitet i nye bygg
- 4.5 Tilrettelegge for sirkulær økonomi, redusere avfall og forlenge levetid på bygg

Naturmangfold

Prioritert utviklingsarbeid for organisasjonen i 4-årsperioden:

- Helhetlig sti- og løypeplan for kommunen som er en del av kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv
- Styrke kommunens arbeid mot forsøpling, ved å synliggjøre og informere om holdningsskapende aksjoner og prosjekter som eks. strandryddedager, vår- og høstrydding o.l.
- Videreføre og styrke arbeidet med å redusere forurensninger til vannforekomstene i tråd med regional vannforvaltningsplan i vannregion Glomma, og tiltaksplanen for Oslofjorden
- Øke og styrke bevisstgjøring av økosystemtilnærming i arealplanlegging og prosjekter som påvirker det fysiske miljøet, ved kompetanseheving gjennom kursing o.l.
- Utarbeide temaplan for naturmangfold tidlig i fireårsperioden, for å bedre kommunens kunnskapsgrunnlag og etablere tydelige målsetninger for videre prioritering
- Jobbe for et mer variert kulturlandskap for å bevare naturmangfoldet, og forsterke samarbeidet med Regionkontor landbruk og kulturenheten, i tillegg til andre frivillige organisasjoner for å informere om tilskudd til tiltak som kan gjennomføres i kulturlandskap
- Kompetansebygging innenfor verktøy for en helhetlig arealforvaltning for utbyggingsservice, oppstart tidlig i fireårsperioden

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Rælingen kommune har en arealbruk som ivaretar naturområder og naturmangfoldet, både for bruk og vern av naturen

Det får vi til ved å:

- 5.1 Legge til rette for bærekraftig bruk av marka
- 5.2 Redusere forsøpling, forurensning, miljøgifter og plastbruk
- 5.3 Øke bevisstheten og kunnskapsgrunnlaget for økosystem-tilnærming
- 5.4 Støtte opp om et bærekraftig skogbruk, samt være pådriver for bærekraftig drift av landbruksarealer og ha nullvisjon for nedbygging av matjord
- 5.5 Sikre variert kulturlandskap for å øke artsmangfoldet

Planlegge for klimaendringer

Prioritert utviklingsarbeid for organisasjonen i 4-årsperioden:

- Sikre naturbaserte løsninger og blågrønne løsninger som virkemiddel i utbyggingssaker og eksisterende bygg, i tillegg sikre at bekker og vannveier / dreneringslinjer holdes åpne
- Stille krav om at hensyn til klima og klimaendringer er tilstrekkelig belyst i miljørisikovurderinger og konsekvensutredninger
- Kartlegge overvannsveier og mulighet for grønne tak, regnbed eller gjenåpne bekker.
- Revidere og oppdatere dagens retningslinjer for overvannshåndtering i samarbeid med Lørenskog og Lillestrøm kommuner
- Øke bevisstheten om klimaendringer og planlegging for disse endringene
- Styrke flerfaglig og tverrsektorielt arbeid, både internt i kommunen og eksternt mot fagmiljøer. Målsettinger og ressurser til tiltak må forankres i hele organisasjonen, administrativt og politisk
- Identifisere og sikre områder som er utsatt for flom og skred
- Redusere vedlikeholdsetterslep på vei, vann- avløp og annen infrastruktur for å redusere sårbarheten ved klimaendringer
- Revidere overordnet ROS-analyse for klimaendringer og klimafarer

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Tilpasning til et endret klima er innarbeidet og hensyntatt i all planlegging

Det får vi til ved å:

- 6.1 Vektlegge naturbaserte løsninger
- 6.2 Sikre robuste vannveier og fordrøyningsarealer i kombinasjon med blågrønn struktur for rekreasjon
- 6.3 Sikre flerfaglig og tverrsektorielt tilnærming
- 6.4 Identifisere områder som er utsatt for flom og skred
- 6.5 Ta vare på kantvegetasjon langs bekker og vassdrag

Nærområder med kvaliteter

Rælingen er en kommune i vekst og for å sikre steds kvaliteter i nærområdene må vi legge større vekt på kvalitet, nærhet og tilgjengelighet i utformingen av stedene i den fysiske planleggingen. Vi må utvikle gode møteplasser med rom for ulike aktiviteter. Ved å legge til rette for gode kulturelle og sosiale møteplasser i nærmiljøet, blir også terskelen for daglig fysisk aktivitet for befolkningen lavere.

Ved utvikling av nye boligområder må det tas hensyn til nærområdenes kvaliteter og særpreg. Vi skal legge til rette for en høyere utnyttelse i de mer sentrale områdene ved kollektivknutepunkt og innenfor prioriterte vekstområder. Men det er også viktig å ivareta steds kvalitetene. Vi må sørge for at det tas hensyn til kulturmiljø, steds karakter, estetikk og landskapstrekk i alle nærområder, samt kvaliteter som er identitetsskapende. Boligutviklingen skal sikre gode boliger for alle og hindre at utsatte grupper i befolkningen står utenfor boligmarkedet. Vi må ha en boligutvikling som imøtekommer boligbehovet. En variasjon i boligtyper og størrelser er derfor viktig. Videre må vi legge til rette for gode og trygge uteoppholdsarealer med mulighet for ulike aktiviteter. Dette er viktig for å gjøre et område attraktivt for alle aldersgrupper og sikre sosialt fellesskap i nærmiljøene. Samtidig må vi sikre god tilgjengelighet til natur, møteplasser, samt friluftslivs- og uteområder. Dette bidrar til attraktive bomiljøer.

Transportutviklingen har tydelige koblinger til kommunens arealdisponeringer. Trafikkmengden på hovedveinettet har økt de siste årene i takt med boligutviklingen både i Rælingen og deler av Enebakk. Trafikkveksten har sammenheng med blant annet boligutbyggingen og stor andel pendling ut av kommunen. Det er forventet en økning i trafikkmengde framover. *Grønn mobilitet* er et mål for kommunen og handler om miljøvennlige måter å reise på som vil kunne redusere forventet trafikkvekst. Det skal være enkelt, trygt og attraktivt å komme seg rundt i Rælingen ved å gå, sykle eller reise kollektivt. Det blir også viktig å videreutvikle et sammenhengende gang- og sykkelveinett, med spesielt vekt på de strekningene som forventes å få størst økning av gående og syklende. Vi må også tilrettelegge for turstier og sikre enkel tilgang til turområder.

Trygge og effektive gang- og sykkelveiforbindelser er blant annet viktig for at barn og unge skal kunne gå eller sykle til og fra skolen og til fritidsaktiviteter. Ved å skape gode trafikksikre løsninger som fremmer gange og sykling legger vi til rette for mobilitetsvaner fra ung alder.

Stedskvaliteter i nærområdene

Prioritert utviklingsarbeid for organisasjonen i 4-årsperioden:

- Sikre at ny kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv blir et styringsverktøy for hvilke tiltak som skal prioriteres
- Utvikle og bevare og tilrettelagte destinasjoner for rekreasjon og friluftsliv
- Utarbeide drift- og bruksmodell for eksisterende og kommende anlegg som sikrer kvalitet i drift og optimalisert bruk av anleggene.
- Kartlegge kommunale park- og grøntområder og vurdere videre drift og utvikling
- Tilrettelegge for nærmiljøanlegg med aktivitetsmuligheter hele året
- Utvikle tilbudene i samarbeid og dialog med lag, foreninger, interesseorganisasjoner og andre. La innbyggerne ta en aktiv rolle i sine nærmiljø
- Sambruke arealer og utstyr i så stor grad som mulig, og tilrettelegge kommunale bygg for merbruk
- Systematisere registrering av barns arealbruk i alle skolekretsene
- Sikre at revidert kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer blir et nyttig styringsverktøy for å bevare nærområders identitet og innbyggernes stedstilhørighet

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Vi tar vare på nærområdenes særpreg og vektlegger flerfunksjonalitet

Det får vi til ved å:

- 7.1 Prioritere flerbruk av anlegg og uteområder
- 7.2 Utvikle gode møteplasser og åpne opp offentlige bygg for variert bruk
- 7.3 Ta vare på stedskvaliteter knyttet til kulturmiljø, steds karakter, estetikk og landskapstrekk i alle nærområder
- 7.4 Legge til rette for flerfunksjonalitet ved at innbyggere har nærhet til funksjoner som barnehage, bolig, skole, arbeid, handel og rekreasjon
- 7.5 Bevare grønt preg i alle boområder

Varierte og inkluderende bomiljøer

Prioritert utviklingsarbeid for organisasjonen i 4-årsperioden:

- Sikre at det ved utarbeidelse av reguleringsplaner legges til rette for en variert boligsammensetting
- Tilrettelegge for boliger med størrelse og utforming som gir grunnlag for mestring hele livet
- Bruke virkemidler for å styrke en boligsosial profil, som tilvisningsavtaler og Husbankens konsept om *leie til eie*
- Starte arbeidet med plan for bolig og bomiljø for å blant annet sikre tilgang til gode felles utearealer som stimulerer til sosialt liv og fysisk aktivitet
- Utarbeide områdereguleringsplan for Løvenstad for å sikre videre utvikling av ett av kommunens prioriterte vekstområder. God kommunikasjon og medvirkning skal vektlegges i arbeidet med planen

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Rælingen har varierte og inkluderende bomiljøer

Det får vi til ved å:

- 8.1 Sikre attraktive bomiljøer for alle aldersgrupper
- 8.2 Legge til rette for boliger som grunnlag for livsmestring i ulike faser i livet, variert befolkningssammensetting og mangfold
- 8.3 Legge til rette for gode møteplasser og uteoppholdsarealer
- 8.4 Sikre trygge friarealer gjennom belysning, innsyn og lite biltrafikk
- 8.5 Sikre god tilgjengelighet til natur, møteplasser, samt friluftslivs- og uteområder

Trygg og grønn mobilitet

Prioritert utviklingsarbeid for organisasjonen i 4-årsperioden:

- Ta spesielt hensyn til myke trafikanter ved arbeid på og langs skoleveiene
- Bedre hente- og leveringssituasjonen ved barneskolene.
- Prioritere skoleveier og gang- og sykkelveier i forbindelse med drift og vedlikehold
- Ivareta hensynet til trafiksikkerhet og framkommelighet og jobbe systematisk med å utvide gang- og sykkelveinettet i forbindelse med nye reguleringsplaner
- Sikre på universell utforming av gangfelt og holdeplasser
- Videreføre det arbeidet enhetene forpliktet seg til ved godkjenning av *Trafikksikker kommune* innen sine respektive innsatsområder, gjennom målrettet jobbing med trafiksikkerhet og holdningsskapende arbeid
- Implementere tiltak fra mobilitetsanalysen og utarbeide en sykkelstrategi som også bør omhandle behov for sykkelparkering, lademuligheter til el-sykler og sparkesykler
- Implementere ny sti- og løypeplan som skal sikre systematisk og hensiktsmessig tilrettelegging for ferdsel i Marka og kommunen for øvrig

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Rælingen har trygge forbindelseslinjer og legger til rette for grønn mobilitet

Det får vi til ved å:

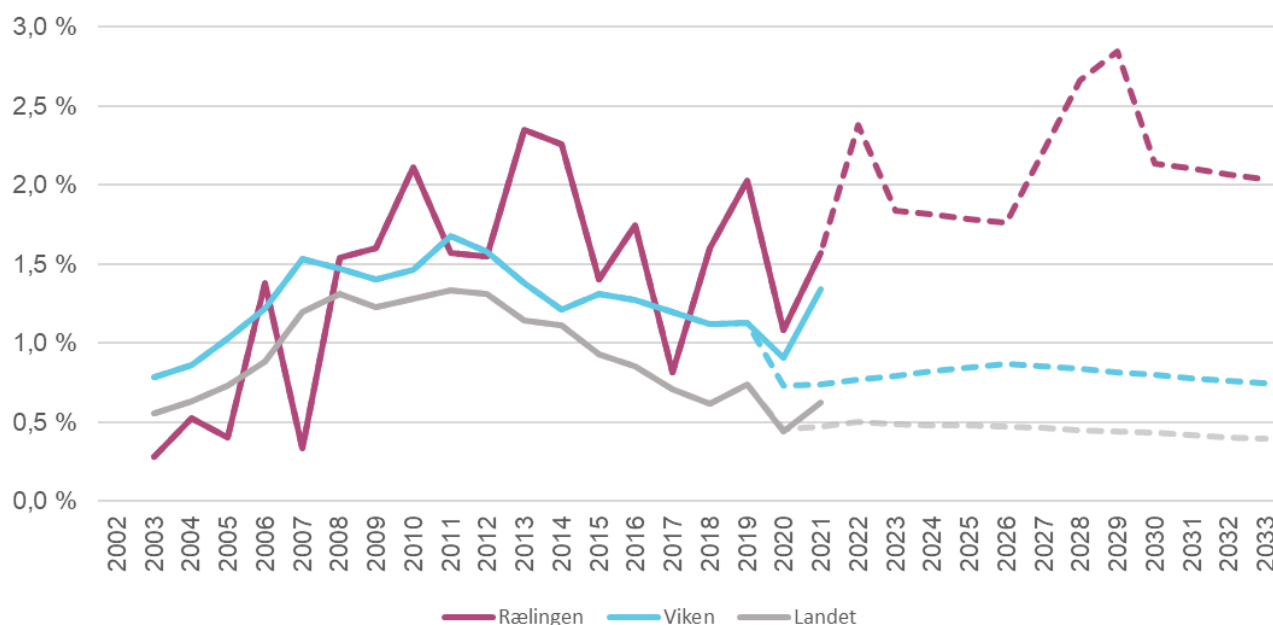
- 9.1 Sikre trygge gang- og sykkelveiforbindelser mellom boligområder og skoler
- 9.2 Legge til rette for turstier og adkomst til turområder
- 9.3 Samspille med innbyggere og ulike aktører for å fremme trygg og grønn ferdsel
- 9.4 Legge til rette for sykkel, gange eller bruk av kollektivt ved arrangementer, samlinger og aktiviteter
- 9.5 Sikre god og miljøvennlig tilgang til sentrumsfunksjoner fra alle nærområder

Innbyggervækst

Ved utgangen av 2021 bor 19 024 innbyggere i Rælingen. Vi forventer en høy innbyggervækst i årene framover, og med en gjennomsnittlig årlig vekst på 2,1 % forventes antall innbyggere i 2033 å være ca 24 500.

Historisk og forventet prosentvis innbyggervækst i Rælingen sammenlignet med landet og Viken

Kilde: SSB, Viken fylkeskommune og Kompas

Historisk utvikling og prognoser for landet

I løpet av de siste 20 årene har folketallet i Norge hatt en kraftig vekst, som var på sitt høyeste i 2011 og 2012, og har siden sunket kraftig. I befolkningsframskrivingene SSB utarbeidet i 2020 flater den nasjonale befolkningsveksten ut de neste 10 årene, basert på at innvandringen og fruktbarheten har gått betydelig ned, samt at andelen eldre forventes å øke. Veksten i folketallet forventes først og fremst å komme i sentrale strøk, mens mange distriktskommuner vil få en nedgang i folketallet. Viken-kommunene forventer en høyere vekst enn landsgjennomsnittet, slik historikken også viser, ifølge prognoser utarbeidet av Viken fylkeskommune i 2020. Både Viken og landet hadde høyere vekst i 2021 enn lagt til grunn i prognosene, med hhv. 1,3 % i Viken og 0,6 % i landet.

Historisk utvikling og prognoser for Rælingen

Befolkningsveksten i Rælingen i 2021 var på 1,6 %, som var omtrent som forventet. I Rælingen har vi hatt høyere vekst enn landsgjennomsnittet det siste tiåret, og også noe over gjennomsnittet for kommunene i Viken. Vi forventer en høy innbyggervækst i årene fremover, basert på en planlagt

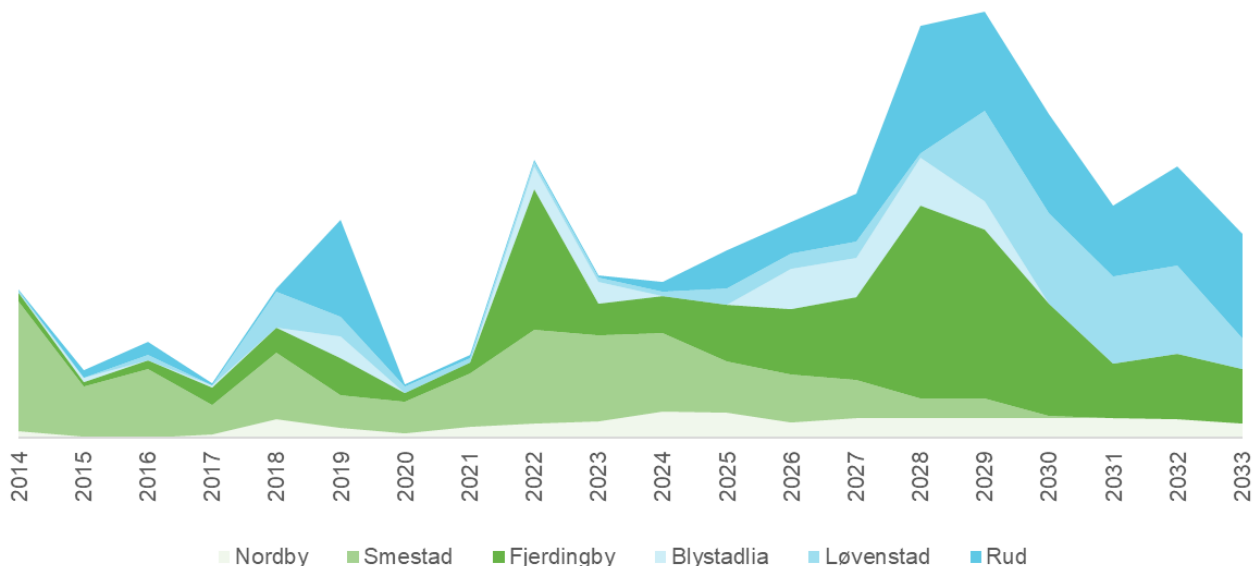
høy utbyggingstakt, spesielt på Fjerdingsby. I perioden 2022-2033 forventes det at det etableres i gjennomsnitt ca 230 nye boliger årlig i Rælingen.

Befolkningsprognosene ligger til grunn for kommunens planlegging og dimensjonering av tjenestetilbudet. Det er knyttet stor usikkerhet til befolkningsprognosene, da boligbyggingen i stor grad er markedsstyrt. Det er også usikkerhet med tanke på tjenestebehovet til fremtidige innbyggere, da Rælingen har høy mobilitet i befolkningen, med mange innbyggere som flytter både til og fra kommunen.

Det er viktig for oss at innbyggervæksten kommer, da vi har et høyt investeringsvolum for å bygge opp tjenestetilbudet til eksisterende og fremtidige innbyggere, og økte skatteinntekter som følge av innbyggervæksten skal bidra til økt økonomisk handlingsrom i framtida.

Forventet boligbygging fordelt på skolekretser

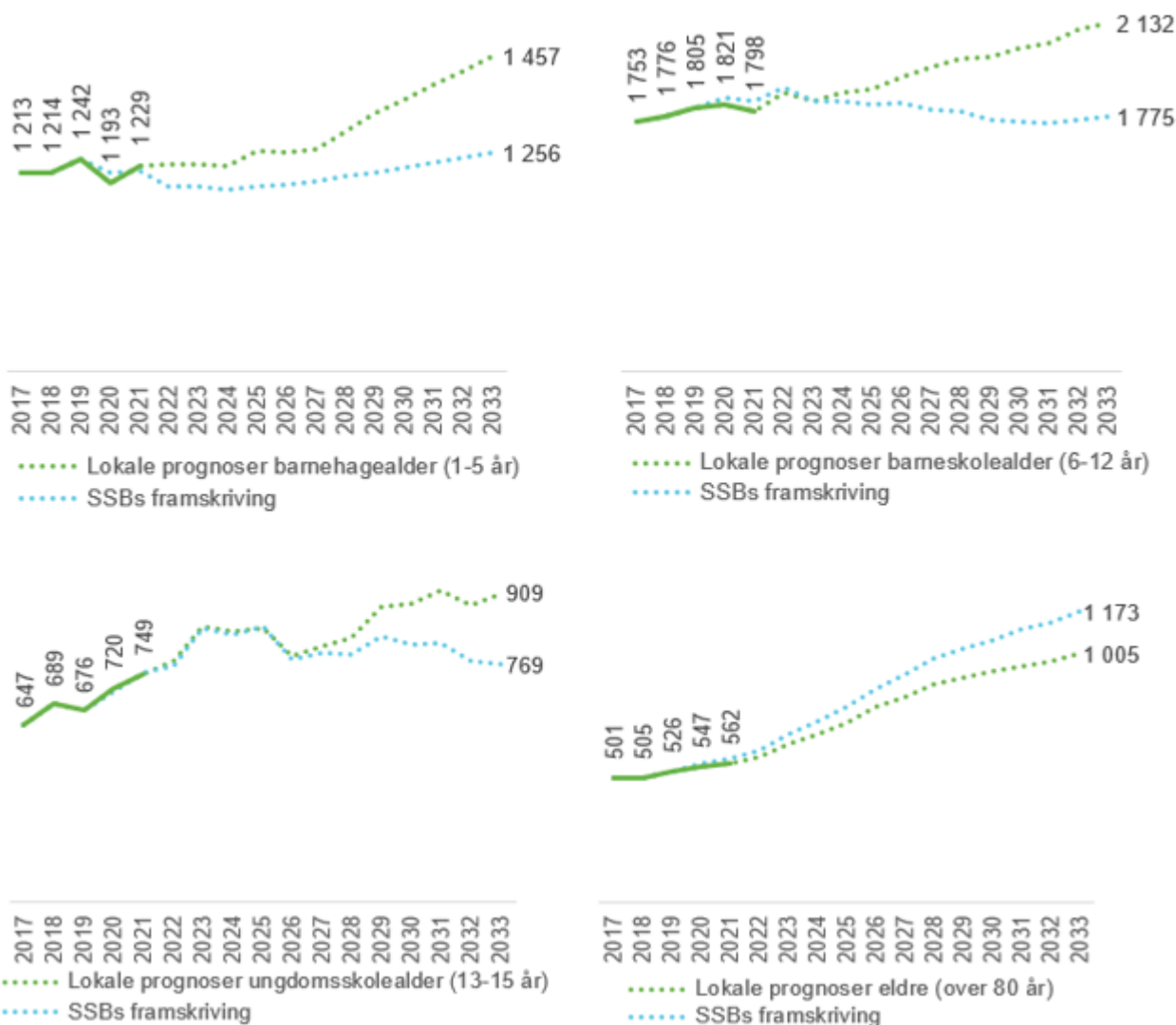
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Løvenstad	4	4	4	4	14	14	14	4	79	79	77	77	27
Rud	3	2	2	9	34	27	42	112	87	87	62	87	92
Blystadlia	0	20	19	0	0	35	35	42	25	0	0	0	0
Fjerdingsby	10	123	28	32	50	58	72	170	149	99	48	58	48
Smestad	46	83	76	69	45	42	34	17	17	2	0	0	0
Nordby	10	12	14	23	22	13	17	17	17	17	17	16	12
Sum	73	244	143	137	165	189	214	362	374	284	204	238	179

Forventet innbyggervækst fordelt på aldersgrupper (tall pr. 31.12.)

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
0 år	238	212	217	220	224	227	233	240	250	257	263	268	273
1-5 år	1 229	1 230	1 233	1 229	1 259	1 257	1 261	1 297	1 336	1 365	1 396	1 426	1 457
6-12 år	1 798	1 868	1 837	1 869	1 878	1 928	1 963	1 998	2 004	2 034	2 057	2 106	2 132
13-15 år	749	773	843	834	839	785	804	821	881	887	914	885	909
16-19 år	925	942	948	1 015	1 027	1 100	1 122	1 121	1 133	1 125	1 137	1 188	1 216
20-44 år	6 475	6 715	6 866	6 998	7 129	7 240	7 413	7 689	7 966	8 172	8 354	8 523	8 674
45-66 år	5 301	5 354	5 463	5 549	5 688	5 789	5 911	6 052	6 199	6 350	6 479	6 602	6 746
67-79 år	1 747	1 796	1 790	1 804	1 789	1 805	1 850	1 852	1 901	1 936	1 988	2 061	2 109
80-89 år	482	514	559	593	628	685	711	761	776	792	806	813	824
Over 90 år	80	73	80	82	95	104	115	121	132	140	149	159	181
Sum	19 024	19 478	19 835	20 195	20 556	20 919	21 383	21 952	22 577	23 059	23 544	24 031	24 521
Vekst	1,6 %	2,4 %	1,8 %	1,8 %	1,8 %	1,8 %	2,2 %	2,7 %	2,8 %	2,1 %	2,1 %	2,1 %	2,0 %

Forventet innbyggervækst i utvalgte aldersgrupper sammenlignet med SSBs framskrivinger

Riktig kapasitet i bygg og tjenester

For å unngå økte investeringer er det behov for å styre veksten til de delene av kommunen som har kapasitet i kommunale bygg og infrastruktur. Virkemidler som kan tas i bruk kan være rekkefølgebestemmelser i planverket, styre tidspunkt for salg av eiendommer, og sikre kapasitet i prioriterte vekstområder.

Kommunens bygg skal være dimensjonert for å møte prognostiserte behov. Investeringsbehov, både knyttet til innbyggervekst og andre årsaker (moderniseringsbehov etc.) må løses helhetlig og arealeffektivt. Porteføljestyling av investeringene skal bidra til en helhetlig vurdering av fremtidige investeringsbehov, og metoden vil videreutvikles de kommende årene.

Antall barn i barnehagealder forventes å være relativt stabilt i en 5-årsperiode før en økning videre utover i perioden gir behov for økt barnehagekapasitet. I tillegg til at det blir flere barn ser vi at dekningsgraden øker, og en større andel benytter seg av barnehagetilbudet. Det er behov for en gjennomgang av kapasiteten i kommunens barnehager for å optimalisere kapasitets- og arealutnyttelsen.

Det bygges en ny skole på Fjerdingby, som vil løse deler av vekstutfordringene for grunnskole på sikt. Boligbygging på Rud gir behov for økt kapasitet på Rud skole, som skal bygges om og utvides. Det er behov for ombygging og tilpasning på Sandbekken skole på kort sikt for å øke kapasiteten og arealutnyttelsen. Mot slutten av 10-årsperioden er det planlagt en totalrenovering av Sandbekken skole, i tillegg til etablering av en ny svømmehall og flerbrukshall som erstatning for dagens hallkapasitet på Sandbekken. Det vil også blir gjort tilpasninger på Marikollen ungdomsskole i forbindelse med at Fine-elevene flytter til nye Fjerdingby skole, og dermed kan både Marikollen og Fjerdingby avlaste Rud skole under en ombyggingsperiode på ca 2 år.

Ravinen er under etablering, og ved flytting av tjenester innen helse og kultur til Ravinen vil det frigjøres plass på

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Kommunens bygg og tjenester er dimensjonert etter prognostisert behov

Det får vi til ved å:

- 10.1 Styre og prioritere vekst til de delene av kommunen som har kapasitet og infrastruktur
- 10.2 Sikre riktig kapasitet og god arealutnyttelse i byggene til rett tid i henhold til tjenestebehov gjennom å bruke befolkningsprognoser og helhetlige vurderinger i planleggingen
- 10.3 Sikre riktig bemanningsnivå og effektiv tjenesteproduksjon i henhold til tjenestebehov og lovkrav gjennom å bruke befolkningsprognoser som grunnlag for planleggingen

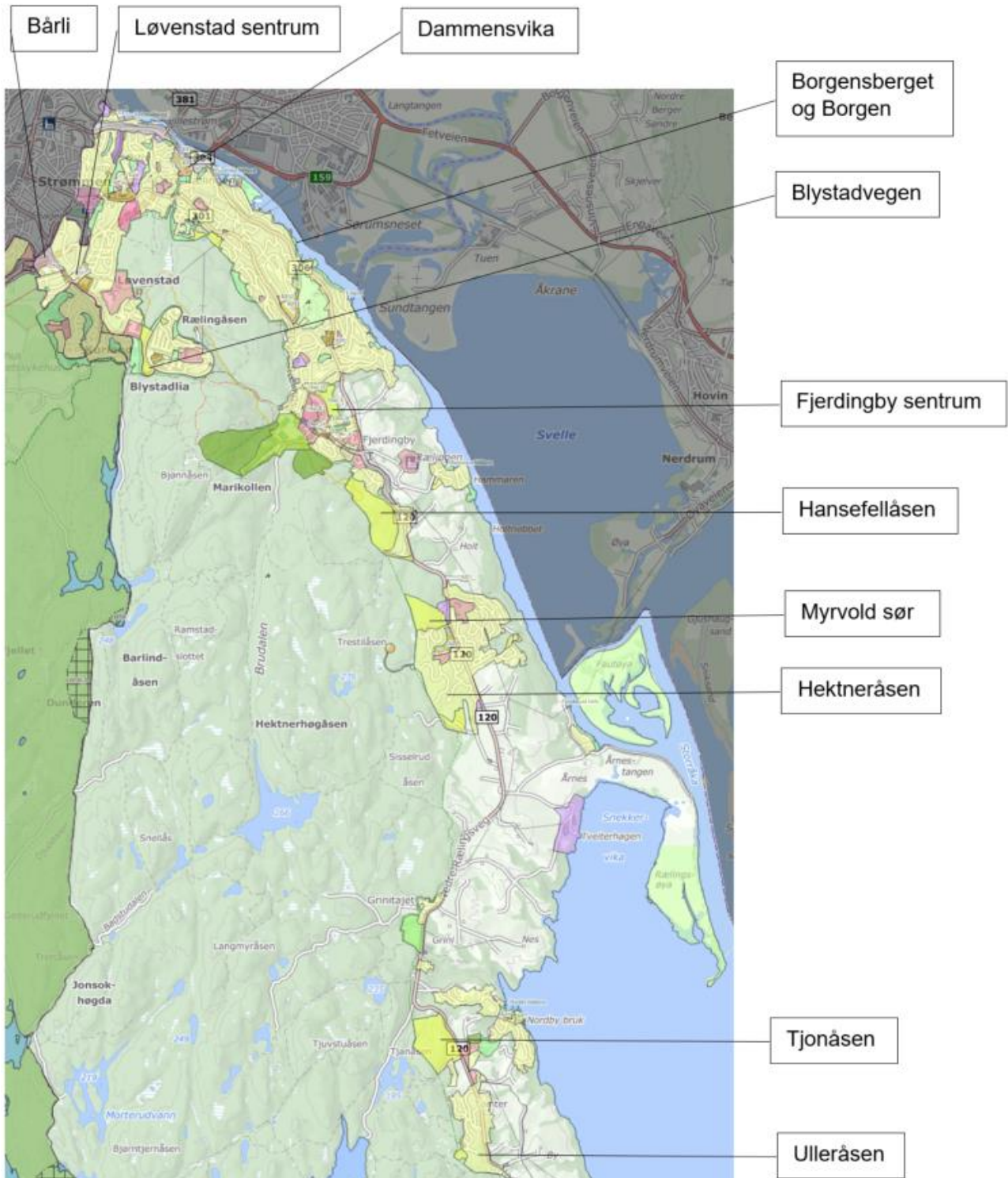
rådhuset, slik at tjenester kan overføres fra Dovrebygget og leieavtalen med Dovrebygget kan avvikles. I tillegg vil ny omsorgsbolig på Fjerdingsby, ny avlastningsbolig og dagaktivitetssenter, samt et nytt helsehus på Fjerdingsby bidra til utvikling av kommunens tjenester.

Det er viktig å ha oppmerksomhet på utfordringene knyttet til en økende andel eldre og kommunens kapasitet i eldreomsorgen, spesielt knyttet til demensplasser. Andelen eldre vil øke i perioden framover, og det forventes at en større andel av befolkningen vil få demens. I følge demenskartet.no utarbeidet av Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse vil Rælingen ha om lag 150 flere innbyggere med demens i 2030 enn i dag. Det er behov for en gjennomgang av kapasiteten i kommunens bygg for å sikre tilstrekkelig kapasitet til eldreomsorg i tiden fremover.

Det er også viktig å sikre riktig kapasitet i byggene til rett tid, spesielt knyttet til heldøgnsbemannede boliger til personer med utviklingshemming. Investeringsstidspunktet blir viktig for å unngå unødvendig belastning ved midlertidige kjøp av plasser utenfor kommunen. I tillegg til kapasitet i byggene og tjenesteytingen er det også nødvendig å sikre at vi har tilstrekkelig kapasitet og kompetanse knyttet til diagnostisering og utredning.

Befolkningsprognosene ligger til grunn for den langsiktige utviklingen av tjenestetilbudet, og for de kortsiktige tilpasningene det er behov for løpende for å sikre god kapasitetsutnyttelse i en periode med høy vekst og endrede behov. Kapasiteten i bemanningen, både i de tjenesteproduserende enhetene og støtteenhetene må tilpasses veksten i antall innbyggere.

Oversikt over utbyggingsområder

Økonomi

Skatteinntektene de siste årene har vært høyere enn forventet, og kommunens disposisjonsfond har økt. Den nasjonale veksten forventes å bli lavere framover, samtidig som finanskostnadene øker i Rælingen ved økt lånegjeld. Det er behov for å tilpasse driften til utfordringsbildet og få kontroll over økonomien både på kort og lang sikt.

Det nasjonale utfordringsbildet nå bærer preg av et redusert handlingsrom i kommunesektoren, ved innføringer av nye bemanningsnormer de siste årene, og høyere krav innenfor flere områder, samtidig som det er en høy vekst i omfattende tjenestebehov innenfor omsorgstjenester. Den økonomiske veksten i kommunesektoren er forventet å bli lavere framover. Vi blir flere eldre, og utgifter til pleie, omsorg og pensjon vil øke. Vi blir færre i yrkesaktiv alder, og skatteinntektene vil avta. Nasjonalt må det forventes en omdisponering av ressursinnsats fra skolesektoren til omsorgssektoren på grunn av fallende elevtall.

Vekst til glede og bekymring

Det økonomiske utfordringsbildet i Rælingen bærer preg av en sterk vekst i yngre tjenestemottakere med store bistandsbehov, som utfordrer økonomien. Dette er synlig både i omsorgssektoren og oppvekstsektoren.

Regionen forventer en høy befolkningsvekst i perioden framover. For å håndtere vår del av denne veksten har Rælingen utviklingsplaner som egen kommune, gjennom et høyt investeringsnivå. De første store investeringene som gjennomføres er etablering av en ny skole på Fjerdingsby og Ravinen med helsetjenester og kulturtilbud i Fjerdingsby sentrum, som begge ferdigstilles i 2022.

Investeringene vil gjøre kommunen mer attraktiv for nye innbyggere, gi gode tjenester og tilbud til innbyggerne i hele kommunen, og bidra til at kommunen får til den planlagte og ønskede innbyggerveksten. Veksten vil gradvis gi økte inntekter og økt økonomisk handlingsrom over tid.

Med store investeringer øker også lånegjelda til kommunen, og for å kunne gi et godt tjenestetilbud til nye og eksisterende innbyggere investerer vi i forkant av veksten. Dette innebærer en økt gjeldsgrad i en periode, der en større andel av inntektene våre går med til å betjene lån. Med en høy lånegjeld er kommunen spesielt sårbar for renteøkninger, og dersom befolkningsveksten blir forsinket eller investeringsbehovet øker vil gjeldsgraden øke ytterligere.

For å få kontroll på den økonomiske utviklingen er det behov for å ta i bruk virkemidler for å dempe gjeldsgraden og sikre at vi får den veksten vi ønsker, i områder der vi har kapasitet slik at veksten ikke utløser ytterligere investeringsbehov. Det er behov for å tilpasse økonomien til utfordringsbildet gjennom effektivisering og reduserte driftskostnader.

Langsiktig økonomisk styring

For å sikre god langsiktig økonomisk styring er det behov for aktiv politisk styring av hele kommunens økonomi. Ulike virkemidler for økonomisk styring må vurderes, blant annet ved å ta stilling til inntekspotensialet og prioritere hva inntektene skal brukes til.

Befolkningsprognoser og kunnskapsbaserte vurderinger, ved bruk av tilgjengelig statistikk, nøkkeltall og benchmarking, ligger til grunn for rammefordelingen. Rammene skal være omforente, avklarte og gjenspeile politikkenes prioriteringer.

Hensikten med å vedta langsiktige finansielle måltall er å forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivarettatt over tid. I Rælingen har vi vedtatt følgende finansielle måltall, som legger føringer for hvordan vi innretter den langsiktige økonomiplanleggingen:

- Resultat minst 2,5 %
- Disposisjonsfond minst 7 %
- Gjeldsgrad maks 120 %

For å oppfylle måltallet om gjeldsgrad er det behov for en årlig overføring fra drift til egenfinansiering av investeringer. Salg av eiendommer vi ikke trenger skal bidra til å delfinansiere investeringer og dempe låneopptak. Porteføljestyling av investeringene skal bidra til å begrense investeringsvolumet ved at investeringene prioriteres helhetlig.

Samtidig blir det viktig å beholde et akseptabelt nivå på disposisjonsfondet som en buffer for den usikkerheten som ligger i de økonomiske planene.

Etter hvert som den forventede økte innbyggervæksten kommer, vil også det økonomiske handlingsrommet bli bedre gjennom økte skatteinntekter. Det er en betydelig risiko knyttet til å investere så mye i forkant av en forventet høy befolkningsvekst, ettersom bygg kan risikere å stå med ledig kapasitet i påvente av innbyggervækst, samtidig

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Økonomien styres langsiktig og ressursene prioriteres helhetlig

Det får vi til ved å:

- 11.1 Sikre aktiv politisk prioritering
- 11.2 Styre økonomien langsiktig innenfor vedtatte finansielle måltall
- 11.3 Jobbe strategisk for at innbyggervæksten skal bidra til at det økonomiske handlingsrommet blir bedre
- 11.4 Prioritere investeringer i en helhetlig sammenheng
- 11.5 Øke arealutnyttelsen i kommunale bygg

som at finansieringen gjennom økte skatteinntekter uteblir. Derfor blir det viktig i perioden framover å jobbe strategisk for å få den innbyggerveksten vi ønsker for at det økonomiske handlingsrommet skal bli bedre.

Gjennom økt arealeffektivitet ved større grad av fleksible bygg, sambruk til flere tjenester og bruk av eksisterende bygningsmasse fremfor nybygg, skal kommunen oppnå mer effektiv tjenesteproduksjon og boligforvaltning, som på sikt vil gi lavere kostnader og redusert omfang formålsbygg per innbygger. Optimalisert tidspunkt og rekkefølge på utbygging og eiendomssalg skal bidra til å unngå økt investeringsbehov vi må sikre fremdrift på prosesser som bidrar til dette.

Økonomisk tilpasning

For å tilpasse driften til de økonomiske rammebetingelsene er det behov for å ta i bruk virkemidler som digitalisering, innovasjon og effektive innkjøp, og prioritere utviklingsarbeid som gir økonomiske gevinster. Vi må løse oppgavene mer effektivt, både i tjenesteytingen til eksisterende og nye innbyggere. Bedre flyt i oppgaveløsingen får vi gjennom helhetlige tjenester og samhandling, og gjennom å satse på innbyggenes mestring.

Aktivt arbeid med å redusere sykefravær vil gi lavere vikarkostnader. Å løse flere tjenestebehov i grupper som inkluderer flere fremfor individuelt vil bidra til å redusere kostnadene, spesielt innen skoler og barnehager der vi har en høy andel enkeltvedtak om tilrettelegging.

Analyser, benchmarking og kostnadssammenligninger med andre skal bidra til å gi oss et prioriteringsgrunnlag og innsikt i hvilke områder vi har et potensiale for å redusere kostnader.

Vi må unngå overbemanning og sikre at bemanningsnivået er riktig i henhold til tjenestebehov, bemanningsnormer og lovkrav. Dette er aktuelt for barnehagene, der vi forventer stabile barnetall en periode før innbyggervæksten bidrar til en økning. Innen helse, omsorg og velferd er det behov for aktiv styring for å tilpasse bemanningsnivået til faktiske vedtak.

Porteføljestyling av investeringer vil være en metode for å tilpasse investeringsnivået til strategiene for langsiktig økonomisk styring og vedtatte finansielle måltall, spesielt knyttet til utviklingen i gjeldsgraden.

Det jobbes videre med å utrede og avklare videre tilpasning til de økonomiske rammebetingelsene, både i drift og investering. Strategier og grep for videre økonomisk tilpasning krever samarbeid med politikken og tydelige signaler for prioritering.

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Driften og investeringsnivået er tilpasset til de økonomiske rammebetingelsene

Det får vi til ved å:

- 12.1 Ta i bruk digitalisering, innovasjon og effektive innkjøp
- 12.2 Prioritere utviklingsarbeid som gir økonomiske gevinster
- 12.3 Sikre flyt i oppgaveløsingen gjennom helhetlig tjenesteutførelse, og bygge på innbyggenes ressurser
- 12.4 Redusere sykefraværet og vikarkostnader
- 12.5 Løse flere tjenestebehov i grupper fremfor individuelt
- 12.6 Ta i bruk analyser og benchmarking til å identifisere potensial for effektivisering
- 12.7 Sikre riktig bemanningsnivå i henhold til tjenestebehov og lovkrav gjennom aktiv bemanningsstyring
- 12.8 Ta i bruk porteføljestyling av investeringer som metode for å jobbe med å tilpasse investeringsnivået til rammebetingelsene

Organisasjon

Forankring i hele organisasjonen er avgjørende for å lykkes med et større omstillingsarbeid som involverer både organisasjonskultur, tjenestetilbud og interne strukturer.

Særlig viktig blir involveringen av ansatte, både i enhetene og gjennom tillitsvalgte og verneombud. Vi er avhengige av aktiv medvirkning for å finne de gode løsningene, både på tjenesteleveranser og strukturer. For å sikre dette vil arbeidet med både intern og ekstern kommunikasjon ha høy prioritet. I en periode med stor omstilling vil behovet for informasjon være stort i hele organisasjonen.

For å lykkes med fremtidig rekruttering er vi avhengige av å skape en attraktiv organisasjon som tiltrekker seg riktig kompetanse. Kompetanseutvikling, interne utviklingsmuligheter og en moderne organisasjonskultur er viktige utviklingsområder i perioden og årene fremover.

Som virksomhet må vi evne å skape en smidig organisasjon der ansatte gis mulighet til å bruke størst mulig del av sin real- og formalkompetanse. Det gir muligheter både for ansatte og gjør at virksomheten i større grad kan bruke ressurser på tvers av fagområder og enheter. En fleksibel organisasjon er også godt rustet for fremtidige omstillingsbehov og endrede krav i samfunnet.

Økt innovasjonsevne og innføring av nye digitale tjenester og verktøy er nødvendig for å kunne levere effektive og gode tjenester og samtidig håndtere de økonomiske utfordringene.

Riktig bemanning og kompetanse

Rekruttering

Rekrutteringsutfordringene er store på flere områder. Vi skal videreutvikle og styrke samarbeidet med høyskoler omkring praksisplasser for studenter, og med videregående skoler om lærlinger som viktige rekrutteringsarenaer. Det må også vurderes å øke andelen voksne lærlinger i tilfeller der det ikke er grunnlag for å rekruttere et tilstrekkelig antall lærlinger med ungdomsrett.

Det er også etablert en lokal lønnsstige for studenter som skal bidra til å rekruttere studenter til ekstraarbeid ved siden av studiene innenfor utdanningsgrupper det er spesielt utfordrende å rekruttere til innenfor pleie og omsorg. Denne skal brukes aktivt i rekrutteringen av studenter til praksisplasser og deltidsstillinger i kombinasjon med studier slik at det blir høyere sannsynlighet for at disse velger å jobbe i kommunen også etter endt utdanning.

Tilbud om kompetanseutvikling er viktig for å rekruttere, utvikle og beholde gode medarbeidere og ledere. Det er derfor nødvendig å styrke arbeidet med rekruttering og kompetanse, og det er behov for å etablere et miljø som kan jobbe helhetlig med dette. Arbeid med markedsføring og omdømmebygging av kommunen som arbeidsplass, etablering av flere praksisplasser for studenter og internrekruttering gjennom karriereplaner for talenter i organisasjonen er eksempler på viktige satsingsområder.

Det er ikke realistisk å løse fremtidens kompetansebehov kun gjennom rekruttering. Det er helt nødvendig å vurdere hvilken kompetanse som er nødvendig for å løse den enkelte arbeidsoppgave, slik at eksempelvis sykepleiere gjør oppgaver som krever sykepleierkompetanse, mens helsefagarbeidere og assistenter gjør oppgaver som er tilpasset deres kompetanse. En grundig analyse av kompetansebehov time for time gjennom uka vil kunne danne grunnlag for god kompetanseplanlegging i den enkelte enhet og avdeling, og vil kunne gi større rom for å

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Vi har riktig bemanning med riktig kompetanse

Det får vi til ved å:

- 13.1 Sikre riktig bemanningsnivå i henhold til tjenestebehov og lovkrav gjennom å prioritere godt rekrutteringsarbeid
- 13.2 Sikre at vi har tilstrekkelig kapasitet i sentrale støttefunksjoner til at de tjenesteproduserende enhetene kan bruke sine ressurser til mest mulig effektive tjenester gjennom at de får den avlastning og støtte de har behov for
- 13.3 Utnytte arbeidskraften best mulig gjennom arbeidet med heltidskultur
- 13.4 Prioritere kompetanseutvikling av våre ansatte i tråd med kompetansestrategien og enhetsvise kompetanseplaner
- 13.5 Prioritere lederutviklingsarbeid på alle ledernivåer i organisasjonen
- 13.6 Sikre likestilling og inkludering gjennom aktiv bruk av arbeidsgiver- og lønnspolitikken vår

inkludere mennesker med redusert arbeidsevne, og slik benytte arbeidskraften mer fleksibelt.

Riktig kapasitet i støttefunksjonene

Økt befolkningsvekst og økte krav til våre tjenester, samt økte krav og ambisjoner knyttet til områder som IKT-sikkerhet, personvern, internkontroll, innkjøp, økt innovasjonsinnsats, rekruttering, kompetanse- og kvalitetsarbeid, har organisasjonsmessige konsekvenser. I endringstider er det viktig at organisasjonens strukturer og arbeidsformer ikke er statiske, men at organisering, ansvarsfordeling, arbeidsprosesser og roller gjennomgås jevnlig for å sikre riktig kapasitet og nødvendig kompetanse på rett sted i organisasjonen. Det er nødvendig å sikre at støtteenhetene har tilstrekkelig kapasitet til å møte de behov tjenestene har for bistand og avlastning, slik at de tjenesteproduserende enhetene kan bruke sine ressurser mest mulig effektivt.

Heltidskultur

Videreføring av arbeidet med heltidskultur er et viktig bidrag til god utnyttelse av arbeidskraften. Omfanget av ufrivillig deltid ble kartlagt i 2022, og videreutviklingen av en heltidskultur skal bygge på erfaringer med konkrete tiltak i sammenlignbare virksomheter som vår. Et viktig bidrag til heltidskultur er å sikre at ansatte har nødvendig kompetanse for å kunne gå inn i faste, store stillinger. Praksisen med å tilby teorikurs til fagbrev vil derfor bli videreført. Det skal også jobbes aktivt med å påvirke holdninger og innstilling til heltidskultur hos ledere og hos ansatte som jobber deltid. For å kunne møte arbeidskraftutfordringene i fremtiden er det avgjørende å mobilisere den arbeidskraftreserven som finnes hos de som jobber deltid, og hos andre som av ulike grunner står helt eller delvis utenfor arbeidslivet. Koronapandemien viste oss at dette er mulig. Det skal jobbes systematisk med å påvirke holdninger hos både ledere og ansatte på flere ulike arenaer, slik at forståelsen for, og ønsket om å utvikle en reell heltidskultur styrkes.

Utlysning av deltidsstillinger skal begrunnes særskilt, og etter en prosess der både tillitsvalgte og HR-avdelingen medvirker sammen med leder. Dette skal bidra til at heltid over tid skal være «normalen», og at deltid skal være unntakstilfeller. I dette arbeidet er det samtidig viktig å ta hensyn til at ansatte er i ulike livsfaser, med ulike behov for å kunne jobbe mye eller noe mindre. Det er heller ikke alle som har 100 % restarbeidsevne, men det er allikevel viktig å kunne benytte denne arbeidskraften både for den ansattes og vår egen del.

Kompetansestrategien

Kompetansestrategien for Rælingen kommune skisserer utfordringsbildet på kompetanseområdet, samfunnsendringer som påvirker dette bildet, og hvordan disse igjen påvirker hvilken kompetanse vi som tjenesteyter må inneha.

De overordnede satsingsområdene i strategien er at Rælingen skal være en lærende og utviklende organisasjon, alle ansatte skal ha mulighet for individuell utvikling, det skal foregå løpende internopplæring av de ansatte, det skal sikres formell kompetanse i hele organisasjonen og det skal kontinuerlig jobbes med ledelse. Vi skal være en «En lærende organisasjon med mulighet for individuell utvikling».

Kompetansefondet benyttes i tråd med prinsippene i kompetansestrategien for Rælingen kommune. Kompetansestrategien skal revideres i løpet av perioden.

Karriereplaner og internrekruttering

Det er helt nødvendig å satse på nøkkelpersoner og å utvikle talenter både faglig og ledelsesmessig. Synliggjøring av mulige karriereveier er viktig, og flere internrekrutteringer til lederstillinger er indikator på dette. Individuelle karriereplaner tas i større grad i bruk og fungerer som et godt virkemiddel i satsingen på nøkkelpersoner.

Rælingen er geografisk plassert i et pressområde som gir særlige rekrutteringsutfordringer og høyere lønnspress enn mange andre steder i landet.

Lønnspolitikk og avtaleverk er innrettet mot å la kompetanse få økt betydning. Stadig flere av våre ansatte tar etter- og videreutdanning som gir kommunen nødvendig kompetanse. Slik avtalt kompetanseheving gir den enkelte ansatte en lønsmessig uttelling i form av et kompetansetillegg eller ny stilling med opprykk til ny lønnsramme.

Generelle kompetansebehov

Langsiktig planlegging vil også bli viktig for å kunne tilby gode lærlinger fast jobb etter fullført læretid. Det er en målsetting å tilby lærlinger vi ønsker å beholde fast stilling etter endt læretid. Dette vil kreve tett samarbeid med de tillitsvalgte, og kanskje også medføre behov for endringer i lov- og avtaleverk. Videre er det å tilby studenter praksisplass i studiene, og deltidsjobb ved siden av studiene viktige rekrutteringstiltak.

Kompetanseutvikling innenfor og på tvers av tjenesteområdene

De kommunale barnehagene har en egen kompetanseplan som utarbeides årlig. I denne planen er det en rekke tiltak som skal bidra til å styrke personalets kompetanse i arbeidet med å omsette barnehagelovens formålsbestemmelse i barnehagens arbeid. Tiltakene skal også bidra til å gjøre barnehagene i Rælingen til et attraktivt sted å jobbe og omfatter alle grupper av de ansatte i barnehagene.

Kompetansearbeidet i skolene vil i perioden hovedsakelig være knyttet til nasjonale føringer og reformer. Viktigst er implementering av ny læreplan, Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20), med nye føringer i overordnet del, innføring av tverrfaglige temaer og endringer i fagplaner. Kompetanseutvikling i lys av Meld. St. 6 (2019-2020) - Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO prioriteres gjennom deltakelse i Kompetanseløftet 2022-2025 sammen med PPT, barnehager og EFH. Lærere får tilbud om videreutdanning som sikrer dem og skolen tilstrekkelig formell kompetanse som møter lovkrav for tilsetting i undervisningsstilling. 3 skoler og 3 barnehager deltar sammen i Læringsmiljøprosjektet i regi av Udir og Læringsmiljøsenderet/UiS i perioden 2022-2024. Målet er å styrke kompetansen i arbeidet med elevers læringsmiljø.

Viktige tema for skoler og barnehager er i tillegg:

- Sørge for kompetanse i skoler og barnehager om barns livsmestring.
- Jobbe videre med å utvikle en positiv tenkemåte hos elevene i skolen. Dette vil bidra til å gjøre elevene mer robuste og utholdende i læringsprosessen og bidra til økt tro på egne muligheter og potensiale for å lære.
- Fortsette arbeidet med digitalisering i barnehage og skole for å bidra til godt tilpassede pedagogiske tilbud med moderne verktøy, høy digital kompetanse, bedre informasjonsflyt mellom barnehage/skole og foresatte og effektive administrative løsninger.

En faglig sterk kommunal helse-, omsorgs- og velferdstjeneste gir god helsehjelp og velferdstjenester som former et sikkerhetsnett for barn, unge og voksnes velferd. En styrking av kompetansen hos de ansatte, hvor det legges vekt på livsmestring i møte med innbygger, blir viktig. Det vil kreve omstilling i holdninger og måten vi jobber på. Formidling og integrering av livsmestring som retning på tjenestene blir nødvendig.

Vi må lykkes med å gjennomføre rehabilitering og mestring, både som metode og tankesett i hele helse-, omsorgs- og velferdstjenesten.

For å utvikle og gjennomføre gode løsninger trenger vi både innbyggere, organisasjoner, næringsliv og ansatte med ulike erfaringer, kompetanse og ressurser som vil bidra. Kommunen skal fortsatt yte faglig gode og forsvarlige tjenester, men i framtida må tjenestene leveres på en måte slik at flere kan bidra. Klarer vi det, kan vi skape bedre løsninger, økt deltakelse og sterkere fellesskap i kommunen.

Det er nødvendig med faglig omstilling i helse-, omsorgs- og velferdstjenestene. Omstillingen innebærer endret og høyere kompetanse, nye arbeidsmetoder og mer tverrfaglige tilnærminger. Det må legges til rette for kompetanseheving i alle grupper av helsearbeidere.

Tverrfaglig samarbeid skal være et kjennetegn ved vår egen organisasjonskultur. Enkelte tema krever også delt kompetanse mellom ansatte i barnehage, skole, og helse og omsorg. Andre tema det kan være aktuelt å heve kompetansen innenfor er vold i nære relasjoner, og rus og psykisk helse. Når kommunen legger vekt på tverrfaglighet og en sammenhengende offentlig sektor vil det oppstå et behov for å forstå organisasjonsutvikling og endringsprosesser på tvers av tjenesteområder.

Digital kompetanse

Som beskrevet i digitaliseringsstrategien er digital kompetanse en viktig forutsetning for læring og aktiv deltagelse i arbeids- og samfunnsliv. Arbeid med kvalitetsutvikling og effektivisering av tjenestene ved hjelp av digitalisering krever ny kompetanse hos både ansatte og innbyggere.

Ansatte skal tilføres kompetanse for å være forberedt på å løse oppgaver på nye måter, og som sikrer at alle ansatte er trygge i utførelsen av sine arbeidsoppgaver. Der det avdekkes at ansatte har et kompetansegap i digitale ferdigheter skal det iverksettes tiltak for å sikre denne kompetansen. Det skal etableres samarbeid om digital kompetanseutvikling også for innbyggere, blant annet gjennom bistand til bruk av selvbetjeningsløsninger på innbyggertorget i Ravinen.

Lederutvikling

Ambisjonen best på ledelse bygger på en erkjennelse av ledelseselementets betydning for ressursutnytting, medarbeiderutvikling og resultater. Rekruttering, veiledning og annen systematisk utvikling av ledere er derfor svært viktig. Innovasjonsledelse og mestringsorientert ledelse har prioritet i perioden. Lederutvikling av enhetsledere skjer i tett samarbeid med Considium, og de gode erfaringene med det nye nettverket for avdelingsledere, «Nettverk lederoppdraget» skal videreføres. Introduksjon og onboarding av nye ledere i organisasjonen skal videreutvikles gjennom blant annet mentorordninger for nye ledere for å sikre langsiktig og god utvikling av lederne i organisasjonen.

Likestilling og inkludering

Det er en målsetting at sammensetningen av ansattgruppa skal reflektere mangfoldet blant innbyggerne i Rælingen i yrkesaktiv alder både mht kjønn, alder, etnisitet, funksjonsnivå osv. Denne målsettingen skal aktivt synliggjøres gjennom utforming av stillingsannonser, tilrettelegging av arbeidsplasser ved behov og aktiv rekruttering som sikrer mangfold blant kommunens ansatte. For å sikre at arbeidstakere og arbeidssøkere får like muligheter er det behov for å sikre at vi viderefører aktive og målrettede tiltak for å fremme likestilling og inkludering, blant annet gjennom lønns- og arbeidsgiverpolitikken.

Som arbeidsgiver i offentlig sektor er vi forpliktet etter lovverket til å:

- jobbe med likestilling og diskriminering gjennom en lovbestemt metode i fire trinn, herunder annethvert år kartlegge lønn og ufrivillig deltid (aktivitetsplikt).
- redegjøre for kjønnslikestilling og arbeidet med likestilling og ikke-diskriminering i årsberetning/-rapport (redegjøringsplikt).

Vi skal jobbe for økt likestilling og mot diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kombinasjoner av disse grunnlagene.

Arbeidet skal (minimum) omfatte områdene

- rekruttering
- lønns- og arbeidsvilkår
- forfremmelse og utviklingsmuligheter
- tilrettelegging
- mulighet for å kombinere arbeid og familieliv

Vi skal også jobbe for å hindre trakassering, seksuell trakassering og kjønnsbasert vold.

Arbeidet skal skje i samarbeid med ansattes representanter.

En oversikt over prosessen og kartlegging av risiko følger under.

Kartlegging, analyse av årsaker, tiltak og vurdering av resultater vil fremkomme i eget dokument «Aktivitets- og redegjørelsesplikten. Vårt arbeid med likestilling og mot diskriminering»

	Kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon og omsorgsoppgaver	Etnisitet, religion og livssyn	Funksjonsnedsettelse	Seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk	Kombinasjoner av grunnlagene
Rekruttering	Ingen risiko	Lav risiko	Lav risiko	Ingen risiko	Lav risiko
Forfremmelse og utviklingsmuligheter	Ingen risiko	Ingen risiko	Ingen risiko	Ingen risiko	Lav risiko
Lønns- og arbeidsvilkår	Ingen risiko	Ingen risiko	Ingen risiko	Ingen risiko	Ingen risiko
Tilrettelegging	Lav risiko	Ingen risiko	Lav risiko	Ingen risiko	Lav risiko
Mulighet for å kombinere arbeid og familieliv	Lav risiko	Ingen risiko	Ingen risiko	Ingen risiko	Lav risiko
Trakassering, seksuell trakassering og kjønnsbasert vold	Lav risiko	Lav risiko	Lav risiko	Lav risiko	Lav risiko
Andre relevante områder (f.eks. arbeidsmiljø)	Lav risiko	Lav risiko	Lav risiko	Lav risiko	Lav risiko

https://ny.bufdir.no/fagstotte/produkter/aktivitets__og_redegjorelsesplikt_for_arbeidsgivere/

Omstilling

Vi har de siste årene tatt i bruk moderne mobile løsninger, som Office 365 med tilhørende Teams, og telefoniløsning som baserer seg på mobile enheter. Dette fikk vi stor nytte av under koronapandemien. Vi vil fortsette å følge opp disse mulighetene og videreutvikle fleksible arbeidsformer, muligheter for å kombinere hjemmekontor og fysisk tilstedeværelse på kontoret, økt effektivitet og bedre tilgjengelighet for innbyggere og samarbeidsparter. I tillegg vil digitale og automatiserte løsninger kunne erstatte menneskelige ressurser i på enda flere områder enn de har gjort så langt.

Digitalisering og innovasjonsarbeid vil også utfordre oss i måten vi leverer tjenester på, og gir samtidig rom for nye arbeidsmåter, samarbeidsformer, brukermedvirkning og samskapning. Tradisjonell forståelse av begreper som arbeidstid, arbeidssted, tilgjengelighet og ledelse vil bli utfordret når nye arbeidsformer tas i bruk. Dette vil kreve fokus på disse områdene fra både ledere, HR og andre støttefunksjoner.

Innbyggerne stiller stadig høyere krav til kvalitet, kompetanse og skreddersydde tjenester, og forventer å kunne benytte digitale selvbetjeningsløsninger og andre digitale verktøy i sin kommunikasjon med kommunen uavhengig av tid på døgnet. Et flertall av befolkningen er «digitale», dvs at de er vokst opp med digitale tjenester, smarttelefoner, internett og selvbetjeningsløsninger. Dette gir oss noen utfordringer, men også en rekke muligheter for å utvikle og ta i bruk digitaliserte tjenester og arbeidsformer. Fokus på innovasjon, digital kompetanse og tjenestedesign blir derfor viktig. Det blir også viktig å påvirke innbyggerne til å ta i bruk digitale løsninger i enda større grad, slik at gevinstene ved digitalisering kan realiseres for både innbyggerne og kommunen.

Kommunens nettsider skal videreutvikles kontinuerlig med god, tydelig og tilgjengelig informasjon, samt løsninger som legger til rette for døgnåpen forvaltning gjennom selvbetjeningsløsninger for innbyggerne.

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

Organisasjonen er tilpasset til den økonomiske situasjonen

Det får vi til ved å:

- 14.1 Frigjøre menneskelige ressurser gjennom å utnytte mulighetene i å bruke digitale løsninger
- 14.2 Videreutvikle innovasjonskulturen i organisasjonen i jakten på løsninger som gir gevinster gjennom nyskaping
- 14.3 Utnytte ressurser på tvers gjennom samspill mellom interne og eksterne aktører
- 14.4 Legge til rette for nye arbeidsformer etter koronapandemien – en «ny normal»
- 14.5 Sikre og videreutvikle en robust og kompetent organisasjon med riktige kapasiteter for å håndtere de utfordringer og rammebetingelser vi møter

Befolkningsprognosene ligger til grunn for den langsiktige utviklingen av tjenestetilbudet. Det er nødvendig å videreutvikle organisasjonens samlede kompetanse og kapasiteter, både i de tjenesteproduserende enhetene og støtteenhetene, slik at dette er tilpasset den planlagte innbyggervæksten og tilfredsstillende gjeldende lovkrav, bemanningsnormer og tjenestebehov. Det er nødvendig å sikre at det er tilstrekkelige ressurser og kompetanse til å drive et effektivt smittevernarbeid.

God kommunikasjon

Hovedmålet for vår kommunikasjon er å vise fram Rælingen som den grønne, nære og inkluderende kommunen. God kommunikasjon skal være en del av vår felles organisasjonskultur. Bevisstgjøring på dette gjennom økt kompetanse om helhetlig kommunikasjonsarbeid skal bidra til forståelse, åpenhet og tillit slik at Rælingen framstår som en attraktiv kommune der innbyggerne opplever tilhørighet.

Digital kommunikasjon skal være hovedregelen. Måten vi kommuniserer på, og hvilke digitale kanaler og verktøy vi benytter, er i rask endring og utvikling. I perioden skal vi utvikle en helhetlig strategi for kommunikasjon, for å skape en felles og bedre forståelse av de utfordringene kommunen står overfor og ha et bevisst forhold til hvordan disse bør møtes.

Kommunikasjonsplanen definerer ønskede effekter av kommunikasjonsarbeidet og strategier for å nå disse. Kommunikasjonstiltakene skal informere, engasjere og være bidrag til å bygge identitet for kommunen og attraktivitet for næringsliv, tilflyttere, innbyggere og besøkende.

Innbyggerne skal oppleve god tilgang på informasjon og åpenhet om prosesser og forvaltning. Synliggjøring av Fjerdingby sentrum med Ravinen og Marikollen idrettspark er sentralt i perioden. De andre lokalmiljøene i Rælingen kommune skal også synliggjøres slik at innbyggere og andre interessenter blir bedre kjent med kommunes særpreg, tilbud og muligheter. I tillegg ønsker vi å synliggjøre Rælingen kommune som attraktiv arbeidsgiver for potensielle arbeidssøkere.

Innbyggertorget i Ravinen skal vise fram ulike tilbud og muligheter i Rælingen. Tjenesten skal også yte hjelp til selvhjelp, for å sette enda flere av våre innbyggere i stand til å benytte seg av selvhjelps løsninger.

Slik vil vi ha det (12 års-perspektiv):

God kommunikasjon er en del av vår felles organisasjonskultur

Det får vi til ved å:

- 15.1 Sikre at kompetanse om helhetlig kommunikasjonsarbeid bidrar til forståelse, åpenhet og tillit
- 15.2 Utvikle en helhetlig strategi for kommunikasjon, for å skape felles forståelse for de utfordringene kommunen står overfor, og ha et bevisst forhold til hvordan disse møtes
- 15.3 Informere, engasjere og bidra til å bygge identitet for kommunen og attraktivitet for næringsliv, tilflyttere, innbyggere og besøkende

Budsjett og økonomiplan

Om budsjettsituasjonen

Budsjettsituasjonen for 2023 i Rælingen

Budsjettprosessen for 2023 har vært svært krevende og budsjettet legges fram med høy risiko i 2023.

Budsjettet er saldert med en forutsetning om å bruke 11 mill av disposisjonsfondet i 2023 for å dekke kostnadsøkninger utover veksten i frie inntekter, og 2,7 mill til utredningsmidler til oppstart og iverksetting av omstillingsprosjektet «Bærekraftig og nyskapende kommune 2030». Prosjektet skal bidra til å løse en rekke innmeldte og kjente behov som det ikke er funnet rom for i årets budsjett, samt sikre drift innenfor de økonomiske rammene i kommende år.

Budsjettet har lagt til grunn at energikostnadene utvikler seg i tråd med statens generelle forventninger til prisstigning. Med dagens prognoser er dette svært usikkert og innebærer en forventning om at staten revurderer behov for kompensasjon av energiutgifter i revidert nasjonalbudsjett. Kommunen vil ellers måtte dekke opp utgifter ut over det ved hjelp av disposisjonsfond. Med dagens prisforventninger vil det innebære en ytterligere fondsbruk på 27 mill kroner.

Det overføres ikke midler fra drift til investeringer i 2023. Dette er inndecket ved å redusere investeringer gjennom nedjustert kostnadsramme for Fjerdingsby skole, samt å skyve bevilgninger til rehabiliteringer fra 2023 til 2024. Nedjusteringen av kostnadsrammen for Fjerdingsby skole utgjør en varig inndekning av reduserte overføringer fra drift, mens forskyvningen på rehabilitering kun forskyver utfordringen til 2024. Innsparingen som er innarbeidet i enhetsrammene for 2023 og de kommende årene, som skulle finansiere overføringen til investeringer omdisponeres nå til å dekke andre kostnadsøkninger i driften og dermed redusere bruken av disposisjonsfond. Det er svært usikkert om ambisjonen om egenfinansiering av investeringer er realistisk.

Prosjektet «Bærekraftig og nyskapende kommune»

I den kommende perioden vil prosjektet «Bærekraftig og nyskapende kommune» være en overordnet hovedprioritering. For å tilpasse organisasjonen til utfordringene vi står ovenfor på kort og lang sikt, vil vi gjøre en helhetlig gjennomgang av kommunens virke. Vi har definert de 3 hovedområdene kultur, struktur og tjenester som en ramme, der hvert område har egne prosesser som også sees i sammenheng da det er gjensidige avhengigheter.

En analyse av tjenestene handler om bærekraften i kommunens kjernevirksomhet. Våre tjenester skal oppleves som sammenhengende og helhetlige for innbyggerne, uavhengig av intern organisering og systemer. Samtidig skal tjenestene være treffsikre når det gjelder nivå og ressursbruk, og baseres på kunnskapsbasert innsikt. For å lykkes med sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft må innbyggere og politikere bidra i samskapingen av moderne tjenester som bygger oppunder kommunens overordnede målsettinger.

Kultur handler om hva slags organisasjon vi skal være for medarbeiderne. Å rekruttere, utvikle og beholde kompetent arbeidskraft er et av de viktigste kriteriene for å lykkes med å skape en organisasjon som evner å omstille seg etter endrede behov i samfunnet. Dette vil innebære å skape et moderne arbeidslivskonsept som vektlegger medarbeideres autonomi og myndighet i kombinasjon med selvstendig ansvar for å finne de gode løsningene. Vi har behov for medarbeidere og ledere som er gode problemløsere, som ser løsninger på tvers av fagområder, tar initiativ til utvikling, utviser fleksibilitet og samtidig gjør gode selvstendige vurderinger. For å sikre et solid fundament som organisasjonen skal bygges videre på, vil arbeidet innebære brede prosesser med tillitsvalgte, verneombud og medarbeidere på alle nivåer.

Struktur handler om systemiske forhold, som kommunens planverk, internkontrollsystem, organisering, tekniske løsninger, medarbeideres roller og også bygningsmasse. En god analyse av om disse delene av organisasjonen er godt nok tilpasset utfordringsbildet, vil legge grunnlag for både videreutvikling, forenkling og innovasjon. Kultur og struktur er det som til sammen utgjør fundamentet for å skape de gode tjenestene, som igjen er kjernen i en bærekraftig og nyskapende kommune.

Omfanget på omstillingsbehovet er betydelig. I tillegg til å unngå bruk av fond fra 2024 må omstillingsprosjektet bidra til å løse en rekke behov som er framkommet i budsjettprosessen og som det ikke økonomisk rom for egne styrkingstiltak for. Kommunedirektøren mener at omstillingen må finne løsninger som tilsvarer om lag 30-50 mill kroner. Videre skal prosjektet ha et langsiktig perspektiv, for å sikre bærekraftige tjenester for fremtiden.

Kommunedirektøren vil prioritere hele organisasjonens utviklingskapasitet tidlig i året for å utarbeide forslag til løsninger på omstillingsutfordringen. Prosjektet skal bygge på all opparbeidet kompetanse i nyskaping, omstilling og utvikling av tjenester. Kommuneplanens satsingsområder, overordnede mål og strategier gir rammer for arbeidet.

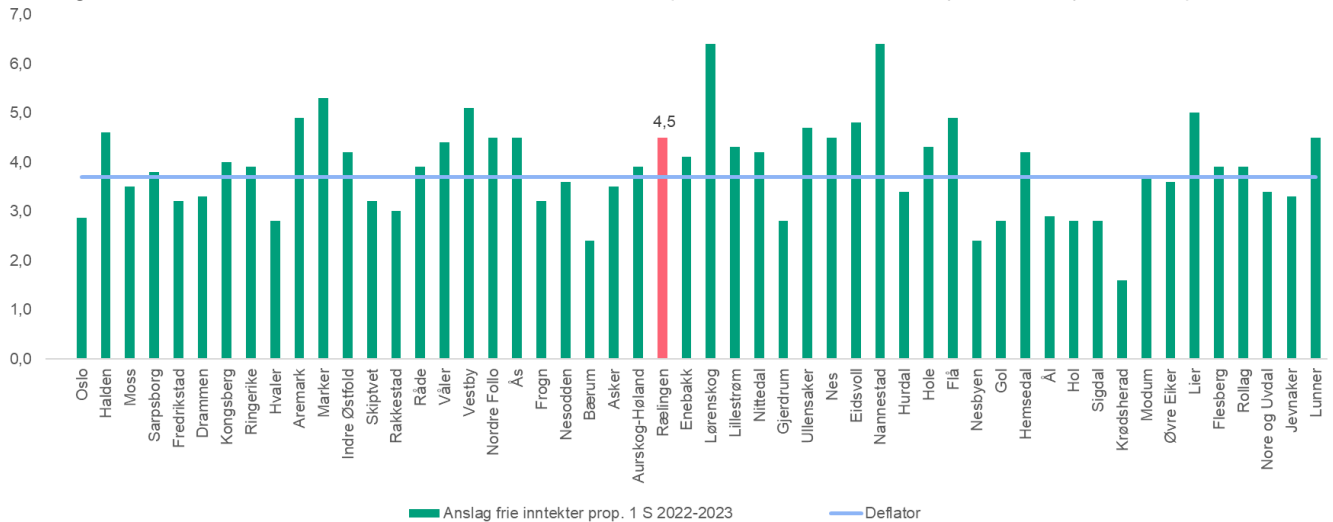
Statsbudsjettet 2023

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2023 legges det opp til en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på 2,6 mrd, noe høyere enn det som ble varslet i kommuneproposisjonen. Dette tilsvarer en realvekst på 0,6 %. Av veksten på 2,6 mrd får kommunene en vekst i frie inntekter på om lag 1,7 mrd, og fylkeskommunene 0,9 mrd. Ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter er det lagt til grunn en pris- og kostnadsvekst på 3,7 % (kommunal deflator). Veksten er beregnet fra anslått inntektsnivå i 2022 i revidert nasjonalbudsjett.

Veksten i frie inntekter må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter som følge av befolkningsutviklingen og merutgifter knyttet til pensjon. Det anslås en økning i demografikostnadene på 3,2 mrd kroner, av dette er om lag 2,6 mrd kroner merutgifter som blir finansiert av de frie inntektene, og økningen må sees i sammenheng med antall flyktninger fra Ukraina. Anslaget for pensjonskostnadene viser en nedgang på om lag 0,1 mrd. kroner. Anslagene

er beheftet med usikkert. Etter dette anslås kommunesektorens handlingsrom å øke med 0,1 mrd. kroner i 2023. For kommunene går de frie inntektene opp i opp med utgiftene, og handlingsrommet må dermed skapes lokalt.

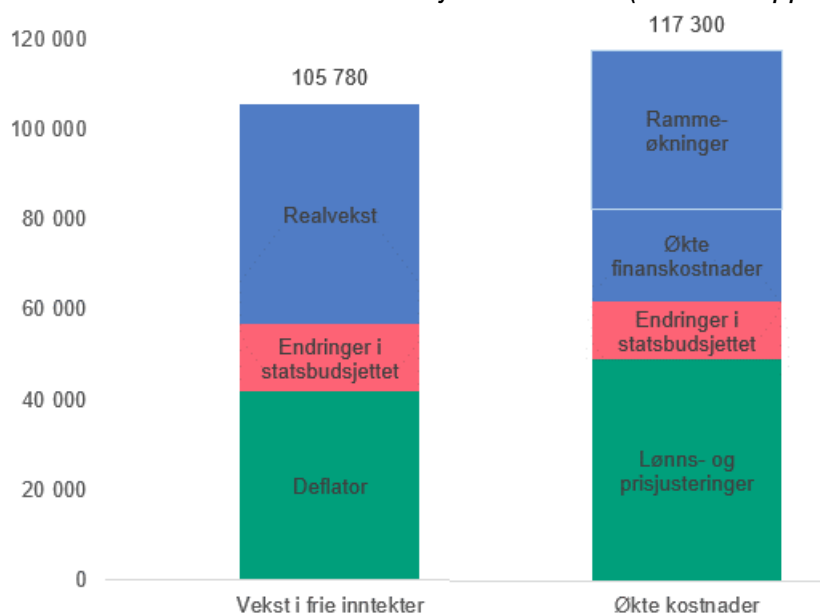
Anslag vekst i frie inntekter for kommunene i Viken (vekst fra revidert nasjonalbudsjett 2022)

Kilde: Statsforvalteren i Oslo og Viken

Realveksten er vekst i frie inntekter utover kompensasjon for lønns- og prisvekst og oppgaveendringer, som skal finansiere økt tjenestebehov og være en del av kommunens handlingsrom. Den faktiske realveksten i den enkelte kommune påvirkes av lokale demografiske endringer og utslag gjennom kostnadsnøkler og elementer i inntektssystemet. Kommunene i Viken anslås samlet sett å få en nominell vekst i de frie inntektene på 3,8 % og nesten halvparten av kommunene forventer en realnedgang, altså en nominell vekst lavere enn deflator. Rælingen er en av kommunene som forventer en realvekst, hovedsakelig knyttet til en høyere befolkningsvekst enn landsgjennomsnittet. Realveksten for Rælingen er anslått til 0,7 % (og nominell vekst 4,5 %).

Fordelt vekst i frie inntekter i budsjettet for 2023 (vekst fra opprinnelig budsjett 2022)

Sammenlignet med opprinnelig budsjett 2022 forventer Rælingen en økning i de frie inntektene på om lag 106 mill. Denne veksten kan brytes ned på følgende måte:

- Deflator (statlig kompensasjon for forventet lønns- og prisvekst i kommunesektoren) 42 mill
- Endringer i statsbudsjettet inkl. koronakompensasjon 15 mill
- Realvekst 48 mill

Litt forenklet kan vi anslå at av realveksten på 48 mill er i underkant av 10 mill knyttet til statens vekst i kommunesektoren og i underkant av 20 mill er knyttet til vår befolkningsvekst utover landsgjennomsnittet. Resten, anslagsvis 20 mill, er et resultat av at staten ekstraordinært oppjusterte nivået på frie inntekter med varig effekt i revidert nasjonalbudsjett 2022.

Økningen på 48 mill skal dekke kommunens kostnadsøkninger knyttet til demografiske endringer, som tjenester til nye innbyggere, økte finanskostnader og andre kostnadsøkninger i driften utover lønns- og prisvekst.

Økte finanskostnader på 23 mill tar opp en betydelig andel av realveksten, en konsekvens av en renteøkning utover det vi hadde forutsatt, som kombinert med at vi har høy lånegjeld gir en ekstra belastning på handlingsrommet vårt.

Gjennom rammeøkninger er det tatt høyde for en forventet demografisk utvikling, som elevtallsvekst, endringer i barnehagetall, helse- og omsorgstjenester til nye tjenestemottakere, samt drift og vedlikehold av nye veier, idrettsanlegg, dammer og torg. Det er tatt høyde for drift av en ny avdeling for samfunnsmedisin og legetjenester, en ny turnuslege og økt basistilskudd fastleger. Det er også tatt høyde for flere enkelte avtaleforhold som gir kostnadsøkninger, som

økte lisenskostnader, ny avtale med Norasonde, ny arbeidstidsordning for kontaktlærere og økt tilskudd til NRBR.

Den største kostnadsveksten fra 2022 til 2023 er knyttet til nye brukere innen pleie og omsorg, som har økt betydelig mer enn veksten året før. Det er ikke tatt høyde for en tilsvarende vekst i de neste årene, med unntak av i 2025/2026 med drift av en ny samlokalisert bolig. Det er stor usikkerhet knyttet til forventet vekst i pleie- og omsorgstjenester i perioden framover.

Av den fordelte innsparingen på 50 mill er 7,2 mill forutsatt gjennomført i 2023.

For å dekke differansen mellom forventet økning i frie inntekter og budsjetterte rammeøkninger er det lagt til grunn at vi bruker 11 mill av disposisjonsfondet til å dekke varige kostnadsøkninger utover det vi får i frie inntekter og ytterligere 2,6 mill til engangskostnader bl.a. til utredninger i omstillingsprosjektet.

Kostnadsøkninger som ikke er innarbeidet i rammene

Omstillingsprosjektet skal bidra til å løse en rekke behov som er framkommet i budsjettprosessen og som det ikke økonomisk rom for egne styrkingstiltak for:

- Uløste budsjettutfordringer i kommunedirektørens enhet, politisk virksomhet, organisasjonsenheten og eiendomsenheten
- Kostnadsøkninger ved overgang til skyløsninger for IKT-systemer og IKT infrastruktur
- Økt IKT-sikkerhet
- Økt antall lærlinger
- Styrket innbyggerkommunikasjon
- Styrket innkjøpsressurser
- Personvernombud
- Virksomhetsarkitekt
- Tilretteleggingsbehov i enkeltskoler
- Digitale læremidler og nettbrett til elever
- Merkantile ressurser i barnehagene
- Utvidet åpningstid biblioteket
- Kulturminnekonsulent
- Utvidet åpningstid svømme- og idrettshaller
- Samarbeid om nasjonalpark
- Økt ungdomstilbud
- Samarbeid Nav og servicetorg på innbyggertorget i Ravinen
- Økte kostnader til legevaktsamarbeid
- Økte driftskostnader i HOV-enhetene
- Tomgangsleie kommunale boliger
- Stillinger til fysioterapi, ergoterapi og instruktør kompetanseprogram
- Trafikksikkerhetstiltak
- Arealplanlegger

Disse behovene beløper seg samlet sett til i størrelsesorden 30-50 mill kroner.

Risiko i 2023

Risikobildet i 2023 bærer preg av et uoversiktlig kostnadsbilde med store endringer i den nasjonale økonomien, med store endringer i rentenivå, prisvekst – spesielt energipriser, og usikkerhet knyttet til flyktnings situasjonen med krigen i Ukraina.

I det salderte budsjettet for 2023 er det kun tatt høyde for et minimum av rammøkninger, og risikoen for at det vil påløpe kostnader som ikke er innarbeidet i rammene er stor, spesielt knyttet til enheter med budsjettutfordringer og utfordringer med å gjennomføre de fordelte innsparingene. Det er en betydelig risiko for at vi må bruke mer av disposisjonsfondet enn vi har lagt til grunn.

Skatteinntekter i 2023 er budsjettet på samme nivå som forventningene for landet, men i motsetning til de siste årene forventer vi ikke positive utslag og regner dermed ikke skatteinntektene som en positiv usikkerhet i 2023.

Risiko i planperioden

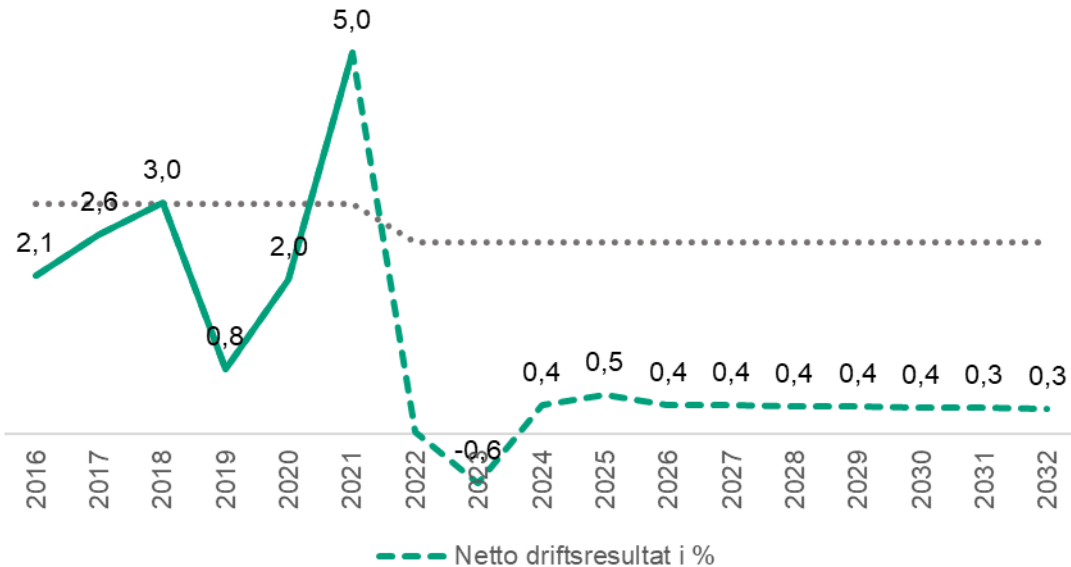
Videre i planperioden vurderes risikoen hovedsakelig knyttet til effektene av omstillingsprosjektet, og den store underliggende kostnadsveksten vi har sett de siste årene, spesielt innen økt tjenestebehov i pleie og omsorg, men også generelt høy kostnadsvekst i mange enheter. Det er også usikkerhet knyttet til gjennomføringen av de siste fordelte innsparingsbeløpene.

Dersom vi ikke innfører en egenfinansiering av investeringer, vil gjeldsgraden vedvare på i overkant av 140 % i hele 10-årsperioden og finanskostnadene vil øke ytterligere. For å få gjeldsgraden ned til under måltallet på 120 % må det innføres en varig årlig egenfinansiering og i tillegg må investeringene reduseres betydelig, og det vil være krevende. Det er en betydelig risiko for at vi ikke klarer å redusere gjeldsgraden som planlagt.

I budsjettbehandlingen vedtok kommunestyret å ikke innføre eiendomsskatt eller egenfinansiering av investeringer, slik at en langsiktig strategi for å nå de vedtatte måltallene må utarbeides i kommende periode.

Finansielle måltall

Resultat

Resultatet angir om den løpende driften er robust og har nok reserver til å møte kostnadssvingninger, og viser hvor mye vi sitter igjen med ved årets slutt som kan brukes til å egenfinansiere investeringer eller avsettes til disposisjonsfond.

Positive resultater de siste årene har hovedsakelig vært knyttet til økte skatteinntekter, som ikke forventes videreført framover.

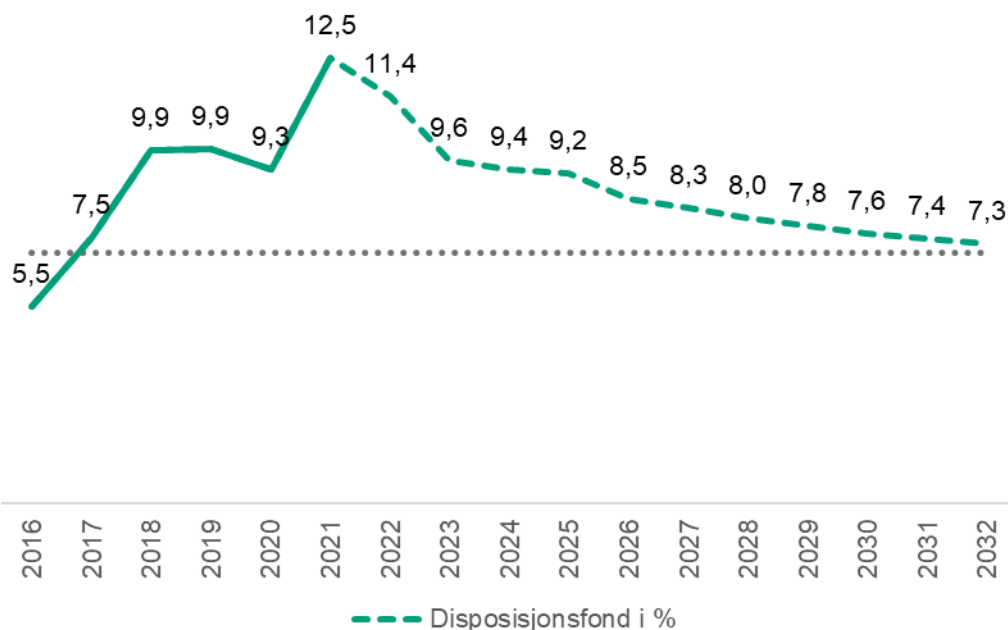
Resultatet i 2021 var positiv med 5 % av driftsinntektene, og skyldes økte skatteinntekter.

Prognosene for 2022 viser et negativt resultat på 0,3 % knyttet til betydelige kostnadsøkninger i enhetsrammene, spesielt høye strømkostnader. Vi gjennomfører en planlagt egenfinansiering av investeringer i 2022, men må hente midlene fra disposisjonsfondet.

I 2023 budsjetterer vi også med et negativt netto driftsresultat, på 0,6 %, da vi også i år må hente midler fra disposisjonsfondet for å dekke forventede kostnadsøkninger, og vi planlegger ikke med å gjennomføre en overføring til investeringer i 2023.

I budsjettbehandlingen vedtok kommunestyret å ikke innføre eiendomsskatt eller egenfinansiering av investeringer, slik at en langsiktig strategi for å nå det vedtatte måltallet på 2,5 % må utarbeides i kommende periode.

Disposisjonsfond

Disposisjonsfondet viser oppsparte midler og angir om det er nok reserver til å håndtere merforbruk og perioder med endrede betingelser uten å endre tjenestetilbudet.

Disposisjonsfondet er bygget gradvis opp i en periode med økte skatteinntekter, og var ved utgangen av 2021 på 192,4 mill, tilsvarende 12,5 % av inntektene etter at overskuddet fra 2021 er tilført fondet.

Med negative prognoser i 2022 og en forventet bruk på 19 mill forventer vi at disposisjonsfondet vil være på om lag 11,4 % ved utgangen av 2022.

I 2023 planlegger vi å disponere ytterligere 11 mill av den generelle delen for å dekke kostnadsøkninger ut over det vi forventer i økte frie inntekter. Vi foreslår å omdisponere flyktningfondet på 12 mill til et omstillingsfond, og planlegger å bruke 2,6 mill av dette til prosjektledelse, utredninger og analyser knyttet til omstillingsprosjektet. I 2022 etablerte vi et klimafond på 4 mill, og foreslår å disponere om lag 1,5 mill av dette i 2023.

Dersom vi legger til grunn at vi disponerer en andel av kompetansefondet på nivå med de siste årene og en tilsvarende andel av øvrige fond med formål, vil disposisjonsfondet være rundt 157 mill ved utgangen av 2023, eller om lag 10 % av driftsinntektene.

Dersom vi legger til grunn at vi i løpet av de kommende 4 årene gradvis bruker de ulike formålsfondene til sine formål (klimafond, kompetansefond, omstillingsfond, grendehus Nordby, og øvrige fond med formål) og vi legger til grunn at vi ikke trenger å disponere mer av den generelle

delen av disposisjonsfondet til å dekke kostnadsøkninger eller manglende gjennomføring av innsparinger, vil størrelsen på disposisjonsfondet stabiliseres på om lag 130 mill og rundt måltallet vårt på 7 %.

Det er knyttet stor risiko til denne forutsetningen, både for 2023 og i perioden framover.

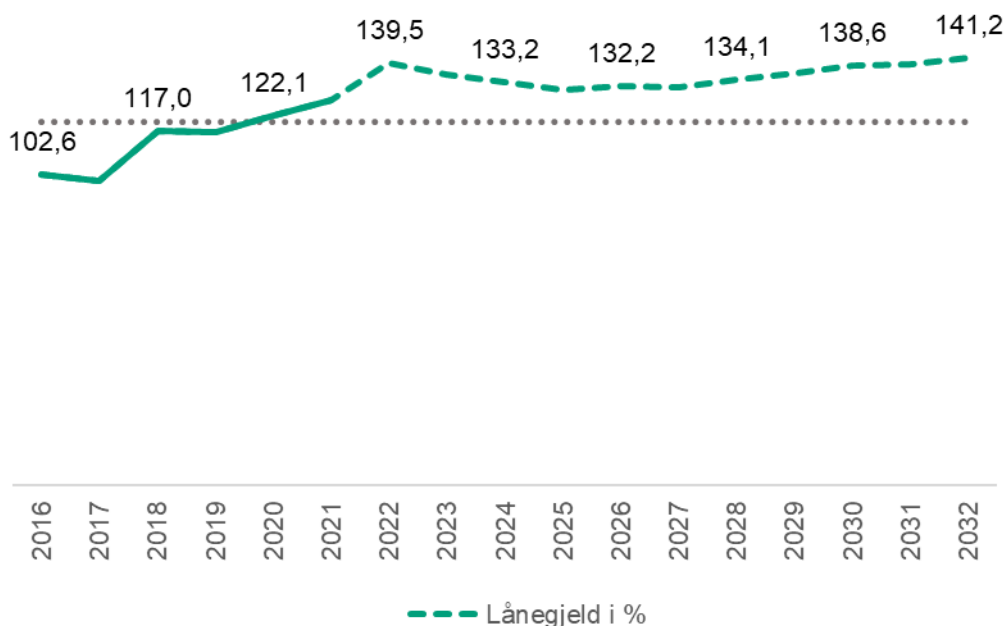
- Dersom strømprisene blir så høye som prognosene til strømleverandøren tilsier uten at vi får statlig kompensasjon, må vi bruke ytterligere 27 mill av disp.fondet. Og ytterligere 27 mill for hvert år strømprisene vedvarer på dette nivået.
- Dersom vi gjennom omstillingsprosjektet ikke klarer å hente ut gevinster slik at kostnader vi ikke har tatt høyde for i budsjettet påløper vil vi måtte disponere ytterligere fra fondet – i størrelsesorden 20-30 mill i 2023 som et maksimalt anslag. Og ytterligere 30-40 mill for hvert år vi ikke klarer omstillingen framover.
- Dersom kostnadsveksten i helse- og omsorgssektoren i 2023 er representativ for de kommende årene vil kostnadsnivået øke ytterligere med 10-20 mill årlig utover det som er tatt høyde for, som må dekkes gjennom bruk av fond så lenge vi ikke har en annen finansiering.
- Dersom vi ikke klarer å gjennomføre den resterende delen av de fordelte innsparingene på 50 mill vil vi måtte dekke 7 mill i 2023 og gradvis økende til 17 mill i 2026, som er det som gjenstår fra 2023 og utover.
- Dersom vi ikke innfører eiendomsskatt og ikke egenfinansierer investeringer vil gjeldsgraden vår vedvare på et høyt nivå og vi vil få økte finanskostnader utover det vi har lagt til grunn, som må dekkes fra disposisjonsfond dersom vi ikke har en annen finansiering.

Ved disse scenariene vil disposisjonsfondet kunne reduseres raskt, spesielt dersom flere av scenariene slår til samtidig, som kan bli tilfelle i 2023, med stor usikkerhet knyttet både til energikostnader og andre kostnadsøkninger, og gjennomføring av både vedtatte innsparinger og et større omstillingsprosjekt. Med denne usikkerheten anbefales det ikke å disponere 40 mill av disposisjonsfondet til egenfinansiering av investeringer, slik det er lagt til grunn i politisk sak 22/58 i kommunestyret 14.09.22.

Som en illustrasjon vil å disponere 10-15 mill av disposisjonsfondet utgjøre en reduksjon på ca 1 prosentpoeng, og dersom vi gjør dette hvert år vil fondet være tomt i løpet av en 10 årsperiode.

Lengre ut i perioden regner vi med at når vi får kontroll på lånegjelda vil belastningen på driftsbudsjettet lette, og samtidig vil økte inntekter fra befolkningsveksten gi økt handlingsrom og da kan det bli aktuelt å etablere økte buffere gjennom årlige avsetninger til disposisjonsfondet.

Lånegjeld

Lånegjelden finansierer investeringer og formidlingslån, og gjeldsgraden angir evnen til å betjene lånene og dermed belastningen lånegjelden har på driftsbudsjettet.

En stabil gjeldsgrad er et uttrykk for at gjelda har økt i samme takt som inntektene. Gjeldsgraden har økt betydelig de siste årene, og forventes å øke videre i perioden framover med et planlagt høyt investeringsnivå.

Netto lånegjeld (samlet lånegjeld fratrukket videreutlån) var ved utgangen av 2021 1,97 mrd, og tilsvarer en gjeldsgrad på 127,5 %.

Med planlagt låneopptak i 2022 forventes gjeldsgraden å øke til ca 140 %.

Investeringsnivået forventes å fortsette å være høyt i den kommende perioden. Det er innført porteføljestyling av investeringer som skal bidra til helhetlige prioriteringer, samt å begrense det samlede investeringsvolumet. I tillegg er det forutsatt en delfinansiering av investeringer gjennom salg av eiendommer.

I budsjettbehandlingen vedtok kommunestyret å ikke innføre eiendomsskatt eller egenfinansiering av investeringer, slik at en langsiktig strategi for å nå det vedtatte måltallet på 120 % må utarbeides i kommende periode.

I politisk sak 22/58 i kommunestyret 14.09.22 ble det redegjort for endringer i forutsetningene for investeringsbudsjettet, som innebar reduserte salgsinntekter og dermed et økt finansieringsbehov. Dette ble foreslått dekket delvis ved å disponere 40 mill av disposisjonsfondet, og delvis gjennom økt innsparing i enhetsrammene på 20-30 mill årlig. I salderingen av årets budsjett ble det ikke funnet rom for hverken ytterligere bruk av disp.fond utover behovet i driftsbudsjettet, og heller ikke ytterligere innsparinger i enhetsrammene. Dersom inndekningsbehovet i investeringsporteføljene skal finansieres over drift må dette også sees i sammenheng med omstillingsprosjektet, men dette vurderes som urealistisk å få til. Dermed er anbefalingen nå å redusere planlagte investeringer i porteføljene tilsvarende de nedjusterte salgsinntektene, 200 mill i kommende 10-årsperiode. I porteføljen for kommunale bygg er det allerede lagt til grunn en uspesifisert innsparing på 15 mill årlig, som må legges til grunn videreført i tillegg.

Det er ikke tatt høyde for gjeldseksposeringen kommunen har gjennom sine IKS i disse tallene. Kommunens gjeldseksposering som følge av hovedplanene i NRV og NRA frem til 2033 vil utgjøre ca 30 %.

Forventet utvikling i lånegjeld i planperioden:

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lån til investeringer	1 868 900	2 053 100	2 197 700	2 211 407	2 213 634	2 286 706
Lån til formidlingslån	288 600	325 000	250 000	280 000	310 000	340 000
Utlån	-180 000	-243 800	-220 000	-250 000	-280 000	-310 000
Ubrukte lånemidler	-9 000					
Netto lånegjeld	1 968 500	2 134 300	2 227 700	2 241 407	2 243 634	2 316 706
Lånegjeld i %	127,5	139,5	135,6	133,2	130,5	132,2

Driftsbudsjett

Oversikt drift (beløp i hele 1000)

	2022	2023	2024	2025	2026
Skatt og rammetilskudd	1 128 970	1 234 780	1 267 200	1 296 100	1 322 400
Eiendomsskatt	0	0	0	0	0
Enhetsrammer	1 033 530	1 130 940	1 134 790	1 161 490	1 189 770
Sentral lønn og pensjon	-950	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100
Sentrale driftskostnader	7 000	7 310	7 340	9 440	9 660
Finans	88 900	108 100	119 800	117 400	117 300
Sentrale kostnader	94 950	114 310	126 040	125 740	125 860
Netto driftsresultat	490	-10 470	6 370	8 870	6 770
Overføring til investering	12 250	3 000	3 000	3 000	3 000
Avsetning til disposisjonsfond	-11 760	-13 470	3 370	5 870	3 770
Sum disponert	490	-10 470	6 370	8 870	6 770

Skatt og rammetilskudd

	2022	2023	2024	2025	2026
Skatt	658 840	715 500	726 800	739 700	752 700
Innbyggertilskudd	493 200	542 200	555 300	568 600	579 300
Utgiftsutjevning	-29 700	-29 100	-22 400	-20 300	-18 700
Overgangsordninger	-900	-800	-1 000	-1 000	-1 000
Særskilt vurdering	5 500	10 600	10 600	8 100	8 100
Skjønnsmidler	2 000	1 700	1 600	1 500	1 400
Veksttilskudd	2 000	2 000	3 500	6 800	8 000
Kompensasjon koronautgifter	5 530	1 680	0	0	0
Inntektsutjevning	-7 500	-9 000	-7 200	-7 300	-7 400
Rammetilskudd	470 130	519 280	540 400	556 400	569 700
Skatt og rammetilskudd	1 128 970	1 234 780	1 267 200	1 296 100	1 322 400

Frie inntekter består av skatt og rammetilskudd og er inntekter som kommunen kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter.

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2023 legges det opp til en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på 2,6 mrd, noe høyere enn det som ble varslet i kommuneproposisjonen.

Det er lagt til grunn at Rælingen vil fortsette å ha om lag like høye skatteinntekter per innbygger som landsgjennomsnittet, en skatteandel på ca 100 %.

Forventede kostnader til koronavaksinering i 2023 forutsettes kompensert gjennom økt rammetilskudd.

Sentral lønn og pensjon

	2022	2023	2024	2025	2026
Lønnsavsetning	22 500	22 500	22 500	22 500	22 500
Seniorordning	600	200	200	200	200
Personforsikringer og OU	1 450	1 700	1 700	1 700	1 700
Pensjon	-25 500	-25 500	-25 500	-25 500	-25 500
Sentral lønn og pensjon	-950	-1 100	-1 100	-1 100	-1 100

Samlet lønnsavsetning for 2023 er beregnet til 22,5 mill, hvorav omtrent 6 mill er knyttet til deler av lønnsoppgjøret for 2022 som ble berørt av streik og som ennå ikke er kompensert enhetene. Resterende avsetning er et anslag for kostnader knyttet til lønnsoppgjør 2023. Forutsetningene for 2023 er en lønnsvekst på omtrent 4,2 % hvorav 1,7 % av dette er beregnet overheng fra 2022, lønnsglidning og avtalte tillegg gjeldende fra 1.1.2023.

Seniorordningen nedjusteres til 0,2 mill, som ser ut til å være nivået og behovet etter at ordningen ble endret. Kommunens andel av pensjonsforsikringer og ou-midlene økes til 1,75 mill. Samlet endring på dette området blir da en nedjustering av budsjettet med 0,15 mill.

Netto pensjonskostnad for alle ordningene i 2023 er budsjettet til 71 mill, hvorav pensjonspremien er beregnet til 144 mill, amortisert premieavvik 18 mill og premieavviket er beregnet til 69,4 mill. Netto pensjonskostnaden (regnskapskostnad) holder seg på et stabilt nivå. Pensjonspremien (innbetalt premie) derimot varierer og er forventet å ligge på et høyt nivå også i 2023, noe som skyldes høy reguleringspremie (forventet lønnsvekst). Differansen mellom de to størrelsene er premieavviket, og som kommunen kostnadsfører/amortiserer over 7 år. Amortisert premieavvik øker med omtrent 3,5 mill fra 2022. Premiefondet kan benyttes til betaling av pensjonspremien, og strategien er å benytte premiefondet så langt som mulig for å redusere premieavviket, og dermed holde amortisert premieavvik og kommunens pensjonskostnad så stabil som mulig. Saldo premiefond ordinær ordning i KLP er forventet å være omtrent 77 mill ved utgangen av 2022.

Det avsettes en fast prosentsats av enhetenes lønnskostnader til dekning av kommunens pensjonskostnader. Dette er innarbeidet i enhetenes budsjetttrammer. Differansen mellom hva som forventes avsatt på enhetene og budsjettet pensjonskostnad for 2023, motregnes sentralt. For 2023 utgjør dette anslaget en mindrekostnad på 25,5 mill, som er en videreføring av nivået fra 2022. I tillegg avsettes det sentralt omtrent 3 mill til dekning av årlig egenkapitaltilskudd til KLP. Dette er budsjettet som en overføring til investeringsregnskapet.

Sentrale driftskostnader

	2022	2023	2024	2025	2026
Tilskudd kirkelig fellesråd	9 600	9 960	9 960	9 960	9 960
Internfakturering	-2 500	-2 600	-2 700	-600	-400
Sekretariatsbidrag NRI-avtaler	-200	-150	-20	-20	0
Gebyrer	-100	-100	-100	-100	-100
Andre kostnader	200	200	200	200	200
Avskrivninger	92 000	95 000	106 600	106 600	106 600
Motpost avskrivninger	-92 000	-95 000	-106 600	-106 600	-106 600
Sentrale driftskostnader	7 000	7 310	7 340	9 440	9 660

Tilskuddet til kirkelig fellesråd videreføres på samme nivå som 2022 justert med deflator på 3,7 %.

Øyeren IKT belastes for renter og avdrag av investeringene de foretar. Kommunen har tidligere betalt avdrag utover minsteavdrag knyttet til disse investeringene. Dette gjøres ikke fra 2020 da ny minsteavdragsberegning tar bedre hensyn til slike investeringer enn den gamle modellen.

Rælingen har fortsatt noen gjeldende rammeavtaler inngått av NRI, innkjøpssamarbeidet vi deltok i til og med 2019. Disse avtalene inneholder et sekretariatsbidrag, som vil generere inntekter for Rælingen de neste fire årene med en gradvis nedtrapping etter hvert som avtalene rulleres og avvikles. Sekretariatsbidrag er en andel av omsetningen på de aktuelle avtaleproduktene som leverandør betaler til kommunen årlig.

Gebyrer består av gebyrinntekter fra fakturagebyr, purregebyr og morarenter, og bankgebyrer, som omkostninger vi betaler til banken tilknyttet ulike banktjenester.

Budsjetterte avskrivninger er beregnet med utgangspunkt i balanseførte verdier på eiendeler og anleggsregisteret. Avskrivningene er estimert ut fra levetid og kostpris, og er videreført på samme nivå videre i perioden, men vil øke gjennom et økt investeringsvolum. Avskrivningene har ingen direkte resultat effekt, men skal synliggjøres i regnskapet. Avdrag beregnes på bakgrunn av avskrivningene, og økte avskrivninger vil dermed gi utslag i økte avdragsutgifter ved et høyere investeringsvolum.

Finans

	2022	2023	2024	2025	2026
Renteinntekter	-6 000	-14 300	-16 700	-17 500	-18 500
Renteutgifter	43 600	80 700	89 600	90 600	93 800
Rentekompensasjon	-2 500	-2 900	-3 000	-2 800	-2 600
Avdrag	70 500	66 900	73 900	71 800	70 400
Selvkost	-16 700	-22 300	-24 000	-24 700	-25 800
Finans	88 900	108 100	119 800	117 400	117 300

Porteføljerenta er i 2023 forventet å være i gjennomsnitt 3,4 %. Til grunn for dette ligger kommunens allerede inngåtte avtaler, en margin på 0,8 % på nye lån og at 3 mnd NIBOR vil ligge på 3,9 % i 2023.

Markedet forventer at rentene skal nå rentetoppen allerede i 2023 og gjennomsnittlig 3 mnd NIBOR er forventet å bli 3,9 % og forbli i det området noen år. Norges bank anslår i pengepolitisk rapport 3/22 at styringsrenta vil toppe ut på noe over 3 % i 2023. Marginen på 0,8 % som er lagt til grunn er høy og reflekterer dagens situasjon på et 5 års lån. Det er forventet en gradvis normalisering ila planperioden til 0,5 %.

Låneporteføljen til investeringer vil være på ca 2,1 mrd etter låneopptak i 2022 og 1,4 mrd av disse har fastrente i 2023 og vil derfor ikke påvirkes av endrede renter. Det skal refinansieres 100 mill i tillegg til at det gjøres nytt låneopptak. Det ble inngått et PT-lån i september 2022 som også vil vurderes for refinansiering dersom forholdene normaliseres. Disse kan få andre marginer enn hva som er lagt inn i budsjettet.

Husbanklån har de siste årene utviklet seg fra å hovedsakelig gis som topplån til nå å gis som fullfinansiering ved boligkjøp. Nav ser at eierpotensialet er høyere enn tidligere antatt blant dagens beboere i kommunale boliger og det jobbes med å nå målet om «leie til eie». Da det de siste årene har blitt lånt ut vesentlig mindre enn det som er lånt inn, så foreslås det å ikke gjøre ytterligere låneopptak i 2023. Inkludert Husbanklån vil kommunens samlede låneportefølje ved utgangen av 2023 være ca 2,6 mrd.

Enhetsrammer

Rammeutvikling

	2022	Lønns- oppgj. 2022	Om- fordeling	Ramme- økning	Tekn. just.	Lønns- og prisjust.	Inn- sparinger	2023
Politisk virksomhet	5 770			0	930	15	0	6 720
Kommunedirektørens enhet	23 610	609	1 020	2 550	-250	0	0	27 540
Bygg- og eiendomsutvikling	0	217		200	0	0	0	420
Organisasjonsenheten	22 900	541	500	0	-200	230	0	23 970
Økonomienheten	14 860	472		300	-700	127	0	15 060
Øyeren IKT	14 290	0		2 500	-50	380	0	17 120
Eiendomsenheten	58 960	502		500	100	2 250	-1 300	61 010
Støtteenheter	140 390	2 341	1 520	6 050	-170	3 002	-1 300	151 840
Blystadlia skole og barnehage	22 910	1 076	-711	0	0	0	0	23 280
Fjerdingsby skole	31 050	1 291	14 316	0	0	0	0	46 660
Løvenstad skole	21 980	851	446	0	0	0	0	23 280
Nordby skole	10 170	515	350	700	0	0	0	11 740
Rud skole	26 430	1 235	-864	0	0	0	0	26 800
Marikollen ungdomsskole	41 550	1 381	-8 144	0	0	0	0	34 790
Sandbekken ungdomsskole	25 260	1 133	2 287	0	0	0	0	28 680
Smestad skole	32 250	1 307	2 758	0	0	0	0	36 320
Felles skoler	13 030	0	-11 006	14 920	0	0	0	16 940
Skoler	224 630	8 789	-568	15 620	0	0	0	248 490
Smestadtoppen barnehage	10 230	469	1 720	0	0	0	0	12 420
Sannum barnehage	10 640	542	316	0	0	0	0	11 500
Elgen barnehage	7 890	340	-710	0	0	0	0	7 520
Løvia barnehage	8 570	410	449	0	0	0	0	9 430
Lilleborg barnehage	9 270	466	333	0	0	0	0	10 070
Løvenstad barnehage	8 780	448	151	0	0	0	0	9 380
Torva barnehage	10 040	578	411	0	0	0	0	11 030
Heimen barnehage	8 430	476	13	0	0	0	0	8 920
Felles barnehager	104 010	1 070	-1 875	3 450	0	7 710	-700	113 670
Barnehager	177 860	4 799	808	3 450	0	7 710	-700	193 940
Kultur- og fritidsenheten	19 650	533		322	-250	0	0	20 260
Kultur	19 650	533	0	322	-250	0	0	20 260
Familie og helse	87 100	2 784	1 100	7 280	-5 530	830	-700	92 860
Nav	28 000	459	-750	1 100	0	250	0	29 060
Hjemmebaserte tjenester	100 390	3 370	830	3 920	0	2 910	0	111 420
Løvenstadtunet	82 970	3 246		0	0	1 071	-2 100	85 190
Tilrettelagte tjenester	109 100	2 962	270	11 440	730	800	-1 600	123 700
Tjenestekontoret	43 250	1 168	-450	7 800	0	650	-800	51 620
Felles helse	-24 360	0	-2 770	-1 750	0	0	0	-28 880
Helse, omsorg og velferd	426 450	13 989	-1 770	29 790	-4 800	6 511	-5 200	464 970
Kommunalteknikk	37 550	515		5 840	0	250	0	44 160
Utbyggingservice	7 000	276		0	0	0	0	7 280
Teknisk	44 550	791	0	5 840	0	250	0	51 440
Enhetsrammer	1 033 530	31 242	-10	61 072	-5 220	17 473	-7 200	1 130 940

Rammeendringer

Rammeendringer som følge av endringer i demografi, tjenestebehov og andre kostnadsøkninger

		2023	2024	2025	2026
Økonomienheten	Ekstern bistand innkjøp	300	300	300	300
Øyeren IKT	Økte lisenser	2 500	2 500	2 500	2 500
Eiendomsenheten	Barnehager uteområder	500	1 000	1 000	1 000
Nordby skole	Tilrettelegging	700	0	0	0
Felles skoler	Økte priser Norasonde - vedtak 1. tertial 2022	2 000	2 000	2 000	2 000
Felles skoler	Ny arbeidstidsordning for kontaktlærere - vedtak 1. tertial 2022	2 500	2 500	2 500	2 500
Felles skoler	Midlertidig økning elevtimer	700	350	0	0
Felles skoler	Vekst i elevtall	4 600	6 500	7 600	7 900
Felles skoler	Vekst i fullintegreerte elever (bortfall inntekt)	0	0	850	850
Felles barnehager	Endring i barnetall	800	800	2 800	4 800
Kultur- og fritidsenheten	Vekst i elevtall kulturskolen	100	100	100	100
Familie og helse	Ny turnuslege - vedtak 1. tertial 2022	1 210	1 210	1 210	1 210
Familie og helse	Basistilskudd fastleger - økt innbyggertall	675	675	675	675
Familie og helse	Samfunnsmedisinsk beredskap	2 485	2 485	2 485	2 485
Familie og helse	Finansiering av stillinger ved redusert tilskudd	530	530	530	530
Hjemmebaserte tjenester	Endring i omfang brukere med omfattende tjenestebehov	2 600	2 600	2 600	-21 670
Hjemmebaserte tjenester	Finansiering av stillinger ved redusert tilskudd	1 320	1 320	1 320	1 320
Tilrettelagte tjenester	Drift av ny bolig - samlokaliserte leiligheter ved Bjørnholthagan 2 (8 leiligheter)	0	420	17 760	25 220
Tilrettelagte tjenester	Kjøp av heldøgntjeneste frem til ferdigstillelse av ny bolig	8 700	8 700	4 350	0
Tilrettelagte tjenester	Volumøkning dagtilbud og avlastning	2 740	2 740	2 740	2 740
Tjenestekontoret	100 % stilling for koordinering av komplekse tjenestebehov - Helårsvirkning vedtak 1.	410	410	410	410
Tjenestekontoret	Nye og økte tjenester avlastning, BPA og omsorgstønad	7 390	7 390	7 390	7 390
Felles helse	Endring i tilskudd ressurskrevende tjenester	-3 350	-3 350	-3 350	21 920
Felles helse	Vekst i helse- og omsorgstjenester	0	5 000	10 000	15 000
Kultur- og fritidsenheten	Regionalpark Nordre Øyeren	222	222	222	222
Kommunalteknikk	Vekst i nye veier, drift og vedlikehold	1 550	2 550	3 550	4 550
Kommunalteknikk	Vekst i nye IFF-anlegg, drift og vedlikehold	350	350	350	350
Kommunalteknikk	Økte kostnader til drift av dammer - vedtak 1. tertial 2022	100	100	100	100
Kommunalteknikk	Nytt torg, drift og vedlikehold - helårseffekt av tiltak i HP 22-25	350	350	350	350
Kommunalteknikk	Økt tilskudd NRBR	3 490	4 970	5 230	5 420
Ufordelt	Generell vekst	0	7 920	12 640	29 250
Sum		45 472	62 642	90 212	119 422

Økonomienheten – Ekstern bistand innkjøp

Behov for å hente inn bistand knyttet til enkeltanskaffelser som krever spesialkompetanse, bistand i klagesaker, bistand til vurderinger av avvinningsmuligheter, etc.

Øyeren IKT – Økte lisenser

Ny Microsoftavtale i 2023 gir prisøkning. I tillegg belastes ØIKT med mange tilleggslisenser for nye ansatte og ansatte som tar i bruk PC. Antas å utgjøre 1.000' ekstra ift dagens nivå. Basis økninger som har vært nødvendig for å få på plass Office for alle brukere utgjør ca 2.050'. Mailsikringslisens utgjør ca 400'. Lisenser for flere hundre ekstra WiFi AP som må fornyes for ny 5 års periode utgjør tillegg på ca 550'. Utgiftsøkningen for Øyeren IKT er på 4 mill, mens Rælingens andel utgjør 2,5 mill.

Eiendomsenheten – Barnehager uteområder

Kommunestyret vedtok under budsjettbehandlingen å bevilge midler til oppgradering av uteområdene i barnehagene.

Nordby skole – Tilrettelegging

Elever som trenger omfattende helsemessig tilrettelegging og oppfølging for å kunne følge opplæringen på en forsvarlig måte.

Felles skoler – Økte priser Norasonde

Avtalen med Norasonde på voksenopplæring ble i sommer forlenget med ett år til priser som ligger vesentlig over tidligere avtale. Det vil iles av perioden frem mot sommeren 2023 jobbes med en varig løsning for tilbudet.

Felles skoler – Ny arbeidstidsordning for kontaktlærere

Ny arbeidstidsordning blir gjeldende for lærerne fra høsten 2022. Den øker nedslag i lesetid for de som er kontaktlærere for minst 21 elever fra 0,75 til 1,5.

Felles skoler – Midlertidig økning elevtimer

Årstimene på 1.-4. trinn endres. Totalt timetall for elevene er uendret, men 1. og 2. trinn får flere årstimer, mens årstimene for 3. og 4. trinn reduseres tilsvarende. Dette medfører en midlertidig økning av totale årstimer i en overgangsfase hvor timefordelingen endres.

Felles skoler – Vekst i elevtall

Det er lagt inn vekst i planperioden i henhold til lokale befolkningsprognoser. Det legges inn helårsvirkning av forventet innbyggertall i aldersgruppen ved inngangen av året og halvårsvirkning av forventet innbyggertall ved utgangen av året.

Felles skoler – Vekst i fullintegrerte elever (bortfall inntekt)

Kommunen forventer å motta tilskudd på fullintegrert elev i 2023 og 2024, men dette bortfaller fra 2025.

Felles barnehager – Endring i barnetall

Det forventes en liten økning i antall barn i barnehagene fra 2022 til 2023. Videre forventes barnetallet å være omtrent uendret i 2024, for deretter å øke igjen fra 2025 og utover i planperioden.

Kultur- og fritidsenheten – Vekst i elevtall kulturskolen

Anslag på vekst i antall elever i kulturskolen, vekstanslag tilsvarende forventet elevtallsvekst i skolesektoren.

Familie og helse – Ny turnuslege

Kommunens økte utgifter til LIS1-lege (turnuslege). I 2022 har kommunen tatt imot en ekstra LIS1-lege, etter anmodning fra staten. Dette for å øke kapasiteten i utdanninger av leger. Rælingen kommune har nå to LIS1-leger.

Familie og helse – Basistilskudd fastleger

Basistilskudd utbetales til fastlegene per registrert person på legens liste. Økt innbyggertall gir derfor økte utgifter til fastlegene og justeres i henhold til forventet befolkningstall per 1.1.2023.

Familie og helse – Samfunnsmedisinsk beredskap

Ny avdeling samfunnsmedisin og legetjenester (SOL) skal ivareta oppgaver innenfor smittevernberedskap, vaksinasjon og planlegging av beredskap for å håndtere nye utfordringer etter korona. Kommunale legestillinger og oppfølging av fastleger samles i avdelingen.

Familie og helse – Finansiering av stillinger ved redusert tilskudd

Reduserte statlige tilskudd til øremerket styrking av forebyggende helsetjenester kompenseres for å videreføre stillinger innen skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom.

Hjemmebaserte tjenester – Endring i omfang brukere

Enhet hjemmebaserte tjenester har en økning i behovet til enkeltbrukere med omfattende tjenestebehov. Dette finansieres noe av økt forventet tilskudd på felles helse.

Hjemmebaserte tjenester – Finansiering av stillinger ved redusert tilskudd

Psykisk helse og avhengighet og Lognsdalen boliger har mottatt tilskudd til fem stillinger totalt over en 4 års periode. Tilskuddet avkortes år for år og i 2022 er siste året med tilskudd for stillingene. Redusert kommunalt rustilskudd kompenseres for å kunne videreføre stillinger innen psykisk helse og avhengighet og Lognsdalen boliger.

Tilrettelagte tjenester – Drift av ny bolig samlokaliserte leiligheter

Ferdigstillelse av ny omsorgsbolig på Fjerdingby i 2025, vil frigjøre 8 samlokaliserte leiligheter i Bjørnholthagan boliger. Det anslås en turnus på 27,1 årsverk ved bruk av 8 leiligheter til personer med utviklingshemming med behov for heldøgns bemanning. I påvente av ferdigstillelse av boligene, vil det i en periode være behov for å kjøpe plasser eksternt.

Tilrettelagte tjenester – Kjøp av tjenester fram til ferdigstillelse av ny bolig

Kjøp av plasser fram til ferdigstillelse av ny omsorgsbolig på Fjerdingby.

Tilrettelagte tjenester – Volumøkning dagtilbud og avlastning

Økning i avlastningsdøgn, 2 utvidede samt 5 nye dagaktivitetsplasser, hvorav 4 oppstart høst 2023.

Tjenestekontoret – 100 % stilling for koordinering av komplekse tjenestebehov

Helårsvirkning av opprettelse av en stilling i helse og omsorg, organisert ved tjenestekontoret, for koordinering av komplekse tjenestebehov, gjennomføring av kjøp og oppfølging av tjenester (vedtak 1. tertial 2022).

Tjenestekontoret – Nye og økte tjenester til avlastning, BPA og omsorgsstønad

Tildeling av pårørendestøtte og andre deltjenester innenfor helse og omsorg til familier, barn og voksne. Det er en økning i omfang av eksisterende tjenester (vedtak 1. tertial 2022), samt tjenester til nye brukere.

Felles helse – Endring i tilskudd ressurskrevende tjenester

Kommuner som yter særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester til enkeltmottakere, kan søke om delvis refusjon av direkte lønnsutgifter knyttet til disse tjenestene. Tilskuddet forvaltes av Helsedirektoratet. Rælingen kommune har flere brukere som ser ut til å komme inn under denne ordningen for 2023, og som en konsekvens av dette vil inntekten bli noe høyere sammenlignet med 2022.

Felles helse – Vekst i helse- og omsorgstjenester

Vekstanslag i planperioden på bakgrunn av lokale befolkningsprognoser og forventet økning i tjenestebehovet.

Kultur – Regionalpark Nordre Øyeren

Kommunestyret vedtok under budsjettbehandlingen å bevilge midler til medlemskap i Regionalpark Nordre Øyeren.

Kommunalteknikk – Vekst i nye veier, drift og vedlikehold

Kommunalteknikk har tatt over drift av fortau og kiss & ride i sentrum og fortau og vei i Blystadingen. I tillegg skal de overta fortau og vei ifm Fjerdingby skole, Borgensberget, Myrvollkroken og Åslia. For resten av planperioden er økningen et vekstanslag for planperioden for drift og vedlikehold av nye kommunale veier ved planlagt utbygging og anlegg for idretts- og friluftsliv på bakgrunn av planlagte nye investeringer.

Kommunalteknikk – Vekst i nye IFF-anlegg, drift og vedlikehold

Vekst i anlegg for idretts- og friluftsliv på bakgrunn av investeringer. Turstiprosjekt, skilting, vedlikehold av skiløyper og drift av Åsvang.

Kommunalteknikk – Økte kostnader til drift av dammer

Kommunen har tatt over drift av dammer fra NRV og kommunalteknikk jobber med å få oversikt over kostnadsbildet da dette er et fagfelt de ikke har hatt kompetanse på. Utgifter til forsikring har vist seg å være et vesentlig kostnadselement. Vedtak fra 1. tertial 2022.

Kommunalteknikk – Nytt torg, drift og vedlikehold

Helårsvirkning av utgifter til drift og vedlikehold av det nye torget. Et attraktivt torg behøver drift i form av bl.a. snømåking, avfallshåndtering og skjøtsel. I tillegg kommer kostnader knyttet til blant annet belysning.

Kommunalteknikk – Økt tilskudd NRBR

Rælingens tilskudd til brannvesenet øker som følge av at overgangsperioden på 10 år gradvis slår dårligere ut for kommunen. Denne opptrappingen er ferdig i 2024. I tillegg har NRBR forslått en del driftstiltak som øker tilskuddet ytterligere.

Ufordelt – Generell vekst

Reserverte midler i planperioden til vekst i andre tjenester enn det som er tatt høyde for i øvrige rammeendringer, innenfor rammene av forventet realvekst.

Rammeendringer ettårige - finansieres med bruk av disposisjonsfond

		2023	2024	2025	2026
Kommunedirektørens enhet	Konsulentbistand fremtidige IKT-løsninger og samarbeid	250	0	0	0
Kommunedirektørens enhet	Konsulentbistand diverse utredninger og analyser	2 200	0	0	0
Bygg- og eiendomsutvikling	Konsulentbistand utredninger og mulighetsstudier	200	0	0	0
Sum finansiert med bruk av disposisjonsfond		2 650	0	0	0

Det foreslås å bruke 2,7 mill til utredningsmidler til oppstart og iverksetting av omstillingsprosjektet «Bærekraftig og nyskapende kommune 2030». Prosjektet skal bidra til å løse en rekke innmeldte og kjente behov som det ikke er funnet rom for i årets budsjett, samt sikre drift innenfor de økonomiske rammene i kommende år. Midlene foreslås fordelt på 3 ulike områder.

Kommunedirektørens enhet – Konsulentbistand fremtidige IKT-løsninger og samarbeid

Konsulentbistand for å utrede fremtidige IKT-løsninger og samarbeid i regi av digitaliseringsavdelingen.

Kommunedirektørens enhet – Konsulentbistand diverse utredninger og samarbeid

Konsulentbistand til diverse utredninger og samarbeid i regi av kommunedirektørens ledergruppe.

Bygg- og eiendomsutvikling – Konsulentbistand utredninger og mulighetsstudier

Utredninger og mulighetsstudier på kommunens investeringer i regi av bygg- og eiendomsutviklingsenheten.

Rammeendringer som følge av endringer i statsbudsjettet – finansieres gjennom økt rammetilskudd

		2023	2024	2025	2026
Kommunedirektørens enhet	Kompensasjon for kostnader til forvaltning og drift av nasjonale e-helseløsninger i 202	100	100	100	100
Felles skoler	12 timer gratis SFO 1. trinn 2022 (helårseffekt)	5 500	5 500	5 500	5 500
Felles skoler	Ekstra naturfagstime innføres ikke	-380	-380	-380	-380
Felles barnehager	Redusert makspris barnehager	2 550	2 550	2 550	2 550
Felles barnehager	Gratis barnehageplass fra tredje barn i familien	100	200	200	200
Felles helse	Økt basistilskudd fastleger og nasjonal ALIS-ordning	1 600	2 400	2 400	2 400
Familie og helse	Samværsplan som følge av ny barnevernslov	100	100	100	100
Familie og helse	Barnevernsreformen	400	800	800	800
Familie og helse	Helsestasjon og skolehelsetjeneste	200	200	200	200
Familie og helse	Koronautgifter, forutsettes kompensert gjennom økt rammetilskudd i 2023	1 680	0	0	0
Nav	Økte sosialhjelpsutgifter som følge av redusert dagsats for tiltaks penger	100	100	100	100
Nav	Økte sosialhjelpsutgifter som følge av at barnetrygd ikke skal tas hensyn til	1 000	1 610	1 610	1 610
Nav	Økte sosialhjelpsutgifter som følge av økte veiledende satser 2022 (helårseffekt)	400	400	400	400
Nav	Reduserte sosialhjelpsutgifter som følge av endringer i arbeidsavklaringspenger	-400	-400	-400	-400
Sum endringer i statsbudsjettet		12 950	13 180	13 180	13 180

Kommunedirektørens enhet – E-helse

Rammetilskuddet økes med 17,9 mill. kroner for å dekke en tredjedel av veksten i kostnadene til forvaltning og drift av nasjonale e-helseløsninger i 2023. Midlene fordeles etter delkostnadsnøkkelen for kommunehelse. Forslaget er en oppfølging av endringer i forskrift om standarder og nasjonale e-helseløsninger som pålegger kommuner og regionale helseforetak å betale for kostnadene til forvaltning og drift av nasjonale e-helseløsninger.

Felles skoler – 12 timer gratis SFO 1. trinn

I budsjettforliket for statsbudsjettet 2022 ble det vedtatt å innføre 12 timer gratis SFO for 1. trinn fra høsten 2022. 12 timer utgjør ca 50 % av en SFO-uke og prisene reduseres tilsvarende. Skolene kompenseres for bortfallet av inntekten.

Felles skoler – Ekstra naturfagstime innføres ikke

I statsbudsjettet for 2022 ble det foreslått å innføre en ekstra time naturfag i grunnskolen fra skoleåret 2022/2023. Dette ble fjernet i endelig vedtatt statsbudsjett.

Felles barnehager – Redusert makspris

Maksimal foreldrebetaling ble redusert til kr 3 050,- per 1.8.2022 og det foreslås nå en ytterligere reduksjon til kr 3 000,- per måned fra 1. januar 2023. Samlet utgjør dette et inntektstap på omtrent 2,55 mill samlet for alle barnehagene i kommunen.

Felles barnehager – Gratis barnehageplass fra tredje barn i familien

Gratis barnehageplass fra tredje barn i familien som går i barnehage samtidig foreslås innført fra 1. august 2023. For å kompensere for kommunenes inntektsbortfall i 2023 er rammetilskuddet økt med 20 mill i 2023, fordelt etter delkostnadsnøkkel for barnehager. For Rælingen kommune utgjør dette en kompensasjon på omtrent 0,1 mill.

Felles helse – Økt basistilskudd fastleger og nasjonal ALIS-ordning

Basistilskuddet til fastleger foreslås styrket med 480 mill kroner fra 1.5.2023. Rammetilskuddet økes tilsvarende og fordeles etter delkostnadsnøkkel for kommunehelse. Hvordan satsene blir er foreløpig ikke klart. Det avsettes derfor midler til denne endringen på felles helse.

Den nasjonale ALIS-ordningen foreslås styrket med 200 mill. Gjennom å styrke ordningen vil alle som starter spesialisering i allmennmedisin i 2023 kunne få tilbud om en ALIS-avtale. Midler knyttet til dette kan ses opp imot styrking av ny avdeling samfunnsmedisin og legetjenester (SOL).

Familie og helse – Samværsplan som følge av ny barnevernslov

Ny barnevernslov som trer i kraft fra 1. januar 2023 inneholder en plikt for barnevernstjenesten til å utarbeide en plan for gjennomføring av samvær med foreldre, søsken og andre nærstående som barnet har et etablert familieliv med. Kommunenes merutgifter er anslått til 31,5 mill kroner, og rammetilskuddet økes tilsvarende. Bevilgningen fordeles etter delkostnadsnøkkel barnevern. For Rælingen kommune utgjør dette en ekstra overføring på 0,1 mill.

Familie og helse – Barnevernsreformen

Stortinget har vedtatt en barnevernsreform fra 2022, som blant annet gir kommunene økt faglig og økonomisk ansvar. Som kompensasjon for det økte finansielle ansvaret økes rammetilskuddet til kommunene over noen år. I en overgangsordning fordeles noe etter delkostnadsnøkkel for barnevern og noe særskilt etter kommunens bruk av barnevernstiltak før reformen (regnskapsåret 2020). Rammen til barnevern økes tilsvarende en stilling med virkning fra juni 2023.

Familie og helse – Helsestasjon og skolehelsetjeneste

Siden 2014 er det bevilget midler til helsestasjon- og skolehelsetjenesten via rammetilskuddet, fordelt særskilt. For 2023 er samlet beløp til fordeling prisjustert med kommunal deflator, og utgjør til sammen 987,4 mill kroner. Midlene fordeles til kommunene basert på tallet på innbyggere i alderen 0-19 år, med et minstenivå på kr 100.000 per kommune.

Familie og helse – Koronautgifter

Statsbudsjettet legger opp til fortsatt koronavaksinering som skal kompenseres etterskuddsvis. Aldersgruppen 45 år og oppover, i tillegg til enkelte sårbare grupper er nevnt.. Det vurderes at det må brukes midler til å engasjere vaksinasjons- og administrativt personell på timebasis ved topper av økt vaksinasjon mot covid/evt andre smittsomme sykdommer som ikke kan håndteres innenfor fast bemanning. Det avsettes derfor ekstra midler til håndtering av koronavaksinasjon i 2023.

Nav – Økte sosialhjelpsutgifter som følge av redusert dagsats for tiltakspenger

Det er fra 1. januar 2022 innført en felles dagsats for tiltakspenger. Det er lagt til grunn at dette vil øke behovet for sosialhjelp, og kommunerammen ble derfor økt med 69 mill. kroner i 2022. Endringen i 2022 gjaldt for nye mottaker av tiltakspenger og får først helårseffekt i 2023. For å ta høyde for helårseffekten økes rammetilskuddet med ytterligere 17,6 mill. kroner som fordeles etter delkostnadsnøkkelen for sosialhjelp.

Nav – Økte sosialhjelpsutgifter som følge av at barnetrygd ikke skal tas hensyn til

Fra 1. september 2022 ble det bestemt at det ikke skal tas hensyn til barnetrygd ved vurdering av søknad om økonomisk sosialhjelp.

Nav – Økte sosialhjelpsutgifter som følge av økte veiledende satser

Ved Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2022 ble rammetilskuddet økt med 71,7 mill. kroner som kompensasjon for en særskilt oppjustering av de statlige veiledende satsene for økonomisk sosialhjelp fra 1. juli 2022. Den oppjusterte satsen videreføres i 2023 som grunnlag før prisjustering, og rammetilskuddet økes med ytterligere 69 mill. kroner som fordeles etter delkostnadsnøkkelen for sosialhjelp.

Nav – Reduserte sosialhjelpsutgifter som følge av endringer i arbeidsavklaringspenger

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2022 ble det vedtatt endringer i regelverket for arbeidsavklaringspenger. Endringene forventes å redusere behovet for økonomisk sosialhjelp, og rammetilskuddet reduseres derfor med 100 mill. kroner.

Rammeendringer som skyldes tekniske justeringer

		2023	2024	2025	2026
Politisk virksomhet	Valg	930	0	930	0
Kommunedirektørens enhet	Kommunikasjon Fjerdingby sentrum - toårig i HP 22-25 og tatt ut i 1. tertial 2022	-250	-250	-250	-250
Organisasjonsenheten	Sommerjobb ungdom - ettårig i HP 22-25	-200	-200	-200	-200
Organisasjonsenheten	Prosjekt heltidskultur - toårig i HP 22-25	0	-750	-750	-750
Økonomienheten	Midlertidig styrking innkjøp - ettårig i HP 22-25	-700	-700	-700	-700
Øyeren IKT	Endring internfakturering	-50	-100	-100	-100
Eiendomsenheten	Videreføre husleie boliger - helårseffekt av tiltak i HP 22-25	100	100	100	100
Kultur- og fritidsenheten	Mediebudsjett bibliotek Ravinen - ettårig i HP 22-25	-250	-250	-250	-250
Familie og helse	Koronavaksine, TISK- og samfunnsmedisinsk beredskap - ettårig i HP 22-25	-5 530	-5 530	-5 530	-5 530
Hjemmebaserte tjenester	Midlertidig styrking 40 % stilling - toårig i HP 22-25	0	-570	-570	-570
Tilrettelagte tjenester	Helårsvirkning av økt dagtilbud i HP 22-25	730	730	730	730
Sum tekniske justeringer		-5 220	-7 520	-6 590	-7 520

Politisk virksomhet – Valg

Annethvert år er valgår og enheten kompenseres for forventede kostnader tilknyttet valget.

Kommunedirektørens enhet – Kommunikasjon Fjerdingby sentrum

Det er inngått avtale med kommunikasjonsbyrå som skal bidra til at Fjerdingby sentrum skal bli en aktiv og attraktiv møteplass som skal skape identitet og trivsel hos innbyggere, næringsliv, potensielle innbyggere, besøkende og interessenter. Tiltaket tas ut fra 2023.

Organisasjonsenheten – Sommerjobb ungdom

Kommunestyret vedtok 8.12.21 å bevilge kr 200 000,- til sommerjobb for ungdom i 2022. Tiltaket ble lagt inn som en ettårig bevilgning og tas dermed ut fra 2023.

Organisasjonsenheten – Prosjekt heltidskultur

Kommunestyret vedtok 8.12.21 å bevilge midler til et prosjekt for heltidskultur med følgende begrunnelse: Det bevilges kr 750 000,- i 2022 til operasjonalisering av heltidskultur i Rælingen. Stillingen (100 %) inndeckes via økt rammetilskudd iht. forslag til tilleggsproposisjon. Prosjektet videreføres ut 2023. Prosjektet skal gi en avkastning minimum 1,5 mill tilsvarende kostnadene ved prosjektstillingen. Tiltaket ligger inne i 2023, men tas ut fra 2024.

Økonomienheten – Midlertidig styrking innkjøp

Uttrekk fra rammen av ettårig tiltak i 2022.

Øyeren IKT – Endring internfakturering

I 2019 ble det gjort investeringer for å etablere nye driftsløsninger for IKT drift. Dette var nødvendig for å kunne realisere de planlagte bemanningsreduksjonene som forutsettes for å for å kunne redusere utgiftene som følge av at Fet gikk ut av samarbeidet. Investeringene skrives av over 5 år og belastes Øyeren IKT.

Eiendomsenheten – Videreføre husleie boliger

Helårsvirkning av beløpet for å videreføre husleie for heldøgnsbemannede boliger på samme nivå som 2021 i 2022 vedtatt av kommunestyret 8.12.21.

Kultur – Mediebudsjett

Kommunestyret vedtok 8.12.21 å bevilge midler til mediebudsjett til biblioteket i Ravinen som erstatning for at vi mister tilgang på bøker som tilhører Rælingen videregående ved flytting til Ravinen. Tiltaket ble lagt inn som en ettårig bevilgning og tas dermed ut fra 2023.

Familie og helse – Koronavaksine, TISK og samfunnsmedisinsk beredskap

Kommunestyret vedtok 8.12.21 å bevilge midler til håndtering av koronapandemien. Midlertidig tiltak som nå tas ut.

Hjemmebaserte tjenester og tjenestekontoret – Midlertidig styrking

Stilling opprettet som en konsekvens av, og for å understøtte ny organisering i hjemmetjenesten. Videreføring av vedtak 1. tertial 2021. Midlertidig tiltak, som etter planen skal tas ut igjen i 2024.

Tilrettelagte tjenester – Helårsvirkning av økt dagtilbud

Helårsvirkning av tiltak lagt inn i HP 2022. Volumøkning i tilrettelagte tjenester i form av avlastning i bolig og dagtilbud, til 5 nye brukere, tilsvarende 3,66 årsverk.

Rammeendringer som skyldes lønns- og prisjusteringer – finansieres gjennom økt rammetilskudd (deflator) og bruk av disposisjonsfond

		2023	2024	2025	2026
Politisk virksomhet	Prisøkning tilskudd kontrollutvalg	15	15	15	15
Organisasjonsenheten	Prisøkning kontingenter og lisenser	130	130	130	130
Organisasjonsenheten	Prisøkning Arkiv Øst IKS	100	100	100	100
Økonomienheten	Prisøkning tilskudd revisjon og lisenser	127	127	127	127
Øyeren IKT	Økt lønn, konsulenter og avskrivninger	380	380	380	380
Eiendomsenheten	Prisøkning strøm	2 250	2 250	2 250	2 250
Kommunalteknikk	Prisøkning strøm og drivstoff	250	250	250	250
Felles barnehager	Prisøkning tilskudd private barnehager	7 550	7 550	7 550	7 550
Felles barnehager	Prisøkning driftsbudsjett	160	160	160	160
Familie og helse	Prisøkning KS-satser barnevern og indeksregulering LIS1 lege	830	830	830	830
Nav	Prisøkning krisesenteret	250	250	250	250
Hjemmebaserte tjenester	Kriterieramme (lønnsglidning og vikarer)	1 510	1 510	1 510	1 510
Hjemmebaserte tjenester	Prisøkning forbruksmateriell	400	400	400	400
Hjemmebaserte tjenester	Prisøkning kjøpte tjenester	1 000	1 000	1 000	1 000
Tilrettelagte tjenester	Prisøkning forbruksmateriell	290	290	290	290
Tilrettelagte tjenester	Prisøkning kjøpte tjenester	510	510	510	510
Løvenstادتunet	Kriterieramme (lønnsglidning og vikarer)	1 071	1 071	1 071	1 071
Tjenestekontoret	Prisøkning kjøpte tjenester	650	650	650	650
Sum		17 473	17 473	17 473	17 473
Lønnsoppgjør 2022		31 242	31 242	31 242	31 242
Sum lønns- og prisjusteringer		48 715	48 715	48 715	48 715

Politisk virksomhet – Prisøkning tilskudd kontrollutvalg

Økt tilskudd til kontrollutvalget og sekretariatet iht. budsjett vedtatt i kontrollutvalget 20.09.2022.

Organisasjonsenheten – Prisøkning kontingenter og lisenser

Prisøkning på kontingenter og lisenser bl.a. til KS-kontingent og IKT-systemer.

Organisasjonsenheten – Prisøkning Arkiv Øst IKS

Økt tilskudd til selskapet begrunnet i helårsvirkning av innflytting i nye lokaler.

Økonomienheten – Prisøkning tilskudd revisjon og lisenser

Økt tilskudd til Romerike revisjon iht. budsjett vedtatt i kontrollutvalget 20.09.2022 og prisvekst på andre IKT-systemer inkl. dagens moduler i Visma ERP 1. kvartal før overgang til Visma pluss.

Øyeren IKT – Økt lønn, konsulenter og avskrivninger

Øyeren IKT kompenseres for endrede lønnsforutsetninger og forventet lønnsoppgjør i 2023. I tillegg gir økt kompleksitet noe økning i konsulentbruk.

Eiendomsenheten – Prisøkning strøm

Det er lagt inn kompensasjon tilsvarende det staten har kompensert kommunen gjennom deflator for 2022 og 2023.

Kommunalteknikk – Prisøkning strøm og drivstoff

Det er lagt inn kompensasjon tilsvarende det staten har kompensert kommunen gjennom deflator for 2022 og 2023.

Felles barnehager – Prisøkning tilskudd private barnehager

Økning i tilskuddssatser til drift og kapital fra 2022 til 2023, medfører en økning av det kommunale tilskuddet til private barnehager med omtrent 7,55 mill, som tilsvarer en økning på omtrent 8 %.

Felles barnehager – Prisøkning driftsbudsjett

Grunnbeløp og sats per barn til driftskostnader i barnehage økes i henhold til konsumprisindeksen.

Familie og helse – Prisøkning KS-satser barnevern og indeksregulering LIS1-lege

Årlig prisøkning barnevern og legetjenester.

Nav – Prisøkning krisesenteret

I 2023 er Rælingen kommunes kostnad beregnet til 1,69 mill. Dette er en økning på 14,46 % fra 2022. Endringen skyldes i hovedsak en økning i bemanningen, samt pris- og lønnsvekst.

Hjemmebaserte tjenester og Løvenstadtunet – Kriterieramme

Deler av budsjettet til hjemmebaserte tjenester og Løvenstadtunet beregnes ut fra en kriteriemodell. Endringer fra 2022 skyldes i hovedsak lønnsglidning og lønnsendring vikarer, samt økte satser for kveld og nattillegg, lørdag og søndagstillegg fra 1.1.2023.

Hjemmebaserte tjenester – Prisøkning forbruksmateriell

Generell prisøkning på andre driftskostnader innenfor enhet hjemmebaserte tjenester (rengjøringsmateriell, medisinsk forbruksmateriell, alarmer og drivstoff biler mv).

Hjemmebaserte tjenester – Prisøkning kjøpte tjenester

Årlig prisøkning av kjøpte tjenester fra privat leverandør i hjemmesykepleien.

Tilrettelagte tjenester – Prisøkning forbruksmateriell

Prisøkning på varer, forbruksmateriell mv. til drift av samlokaliserte boliger med avlastning samt dagtilbud.

Tilrettelagte tjenester – Prisøkning kjøpte tjenester

Prisøkning på kjøp av heldøgnplasser til personer med utviklingshemming fra privat leverandør.

Tjenestekontoret – Prisøkning kjøpte tjenester

Årlig prisjustering kjøpte tjenester BPA og avlastning.

Rammeendringer som følge av innsparinger

	2023	2024	2025	2026
Eiendomsenheten	-1 300	-2 400	-2 400	-2 400
Felles barnehager	-700	-1 400	-1 400	-1 400
Familie og helse	-700	-1 300	-1 300	-1 300
Hjemmebaserte tjenester	0	-1 800	-3 600	-3 600
Løvenstadtunet	-2 100	-4 300	-4 300	-4 300
Tilrettelagte tjenester	-1 600	-3 200	-3 200	-3 200
Tjenestekontoret	-800	-1 400	-1 400	-1 400
Sum innsparinger	-7 200	-15 800	-17 600	-17 600

En samlet innsparing på til sammen 50 mill er fordelt på alle enheter med en opptrapping over 4 år fra 2021 til 2024. Fordelingen er foretatt etter en prosess med formannskapet våren 2020, basert på 10 tematiske fremlagte notater. 25 mill er fordelt på pleie- og omsorgsenhetene, 5 mill er lagt til eiendomsenheten og 20 mill er fordelt på øvrige enheter.

Innsparingsbeløpene ble fordelt etter enhetenes brutto kostnader (lønn og driftskostnader) justert for bemanningsnormer og andre enkeltforhold. De største beløpene ble fordelt over 4 år (2021-2024), mens resten ble fordelt på 2 år (2021-2022).

I 2021 og 2022 ble det lagt inn innsparinger for til sammen 22,2 mill i enhetenes rammer.

I 2023, 2024 og 2025 fordeles ytterligere 17,6 mill på de enhetene som har innsparingen over flere år, samt barnehagene der effekten på tilskuddet til de private barnehagene kommer med et års forsinkelse i forhold til kommunale barnehager.

Hjemmebaserte tjenester trenger mer tid for å gjennomføre innsparingen, og innsparingen skyves derfor et år frem i tid.

Investeringer

Investeringsporteføljer (beløp i 1000 kr)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Kommunale bygg	232 300	67 300	33 800	92 800	124 300	114 300	165 300	165 300	175 300	130 300	127 300
Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv	8 500	6 500	18 207	26 027	13 468	9 150	3 600	4 600	9 700	13 600	9 000
Vei	8 000	9 100	9 100	9 100	9 100	9 100	9 100	9 100	9 100	9 100	9 100
Vann og avløp	20 000	22 600	22 600	22 600	22 605	22 600	22 600	22 600	22 600	22 600	22 555
Digitalisering og innovasjon	3 200	4 800	2 700	2 300	2 800	2 700	2 700	2 700	2 200	2 700	2 700
Kirken	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
Øyeren IKT	700	700	700	700	700	700	700	700	700	700	700
Egenkapitalinnskudd KLP	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Finansierungsbehov	276 200	114 500	90 607	157 027	176 473	162 050	207 500	208 500	223 100	182 500	174 855
Salg av eiendommer	9 250	0	0	80 000	30 000	60 000	30 000	30 000	30 000	30 000	0
Overføring fra drift	12 250	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Bruk av lån	254 700	111 500	87 607	74 027	143 473	99 050	174 500	175 500	190 100	149 500	171 855
Finansiering	276 200	114 500	90 607	157 027	176 473	162 050	207 500	208 500	223 100	182 500	174 855

I perioden 2023–2032 skal Rælingen kommune investere for til sammen 1,7 mrd, og det er lagt til grunn at 290 mill finansieres med salg av eiendommer, 30 mill i overføring fra drift og et låneopptak på om lag 1,4 mrd.

Første år i porteføljeoversiktene danner grunnlaget for investeringsbudsjettet 2023 og 10-årsplanene rulleres årlig i forbindelse med utarbeidelse av kommende handlingsprogram gjennom en oppdatert vurdering av tjenestebehov, befolkningsprognoser, lovkrav og utfordringsbilde.

Se vedlegg med porteføljeoversikter for nærmere beskrivelse av innholdet i de ulike porteføljene.

Klimagassbudsjett 2023

Dette er første året Rælingen kommune viser til et klimabudsjett. Klimabudsjettet er et sentralt verktøy for gjennomføringen av kommunedelplan klima, energi og sirkulær økonomi 2022-2033, og fungerer som årlig handlingsdel for klimaområdet. Dette markerer en start på et systematisk arbeid for å nå de omforente målsetningene:

- ✓ Klimagassutslippene skal være minst 55 % lavere i 2030 enn i 2009
- ✓ Klimagassutslippene i 2050 skal være netto null
- ✓ Vi skal være forberedt og tilpasset til et endret klima

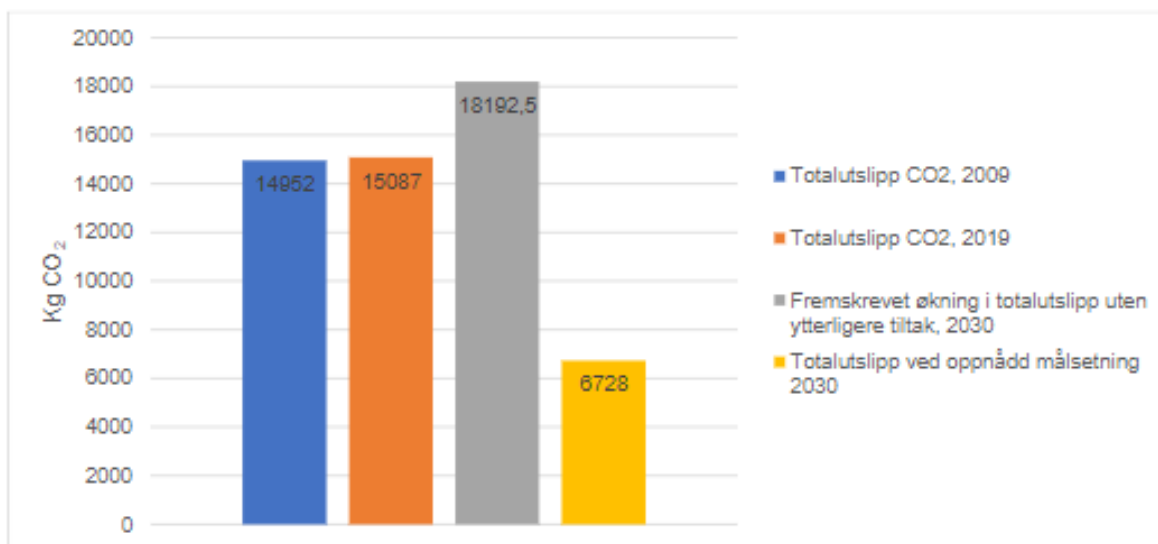
Dette har resultert i tre satsningsområder som ligger til grunn for strategier og tiltak:

- ✓ Redusere klimagassutslipp i egen drift
- ✓ Sirkulær økonomi
- ✓ Klimatilpasning

I klimahandlingsprogrammet i kommunedelplanen er det viktige tiltak for å møte hovedmålene og satsningsområdene for å møte kommunens klimaarbeid på en god måte.

Statistikk

Figuren under viser oversikt over Rælingen kommunes totalutslipp i 2009 og 2019. Figuren viser i tillegg fremskrevet totalutslipp i 2030 uten ytterligere tiltak, og totalutslipp ved oppnådd målsetning i 2030.

I slutten av 2022 vil effekten av tiltakene bli vurdert der det er mulig. Klimagassutslipp vurderes på to måter; direkte utslipp er de som fysisk finner sted innenfor et geografisk område. Indirekte utslipp omfatter utslipp forbundet med varer og tjenester som importeres til det geografiske området. Tiltakene som er omtalt, har en indirekte effekt på kommunens eget klimagassutslipp. Tiltakene som er i klimabudsjettet vil få en indirekte effekt, som gjør det utfordrende å beregne effekten. Men det er tiltak som vil istandsette enhetene til å jobbe med tiltak som vil gi en direkte effekt, som igjen kan beregnes.

Klima- og miljøfond og tiltak i klimabudsjettet

Klimabudsjettet for 2023 er en oversikt over tiltak, basert på enhetenes prioritering og politisk behandling i utvalg for klima og miljø, som finansieres med kommunens klima- og miljøfond.

Kommunens klima- og miljøfond inneholder 4 000 000 kroner. Klimafondet gir et handlingsrom for å planlegge og gjennomføre klimatiltak systematisk. Siden dette er kommunens første klimabudsjett og første år med klimafond, vil arbeidet med videreutvikling av klimabudsjett pågå gjennom hele 2023. Noen av tiltakene i klimabudsjettet i 2022 er gjennomført eller under gjennomføring første halvår 2023. Tiltakene som er foreslått i klimabudsjettet for 2023 har en kostnadsramme på 971 000 kroner.

Tiltakene fra klimahandlingsprogrammet er fordelt til enhetene, slik at rapportering skal skje i de avdelinger som har ansvaret for gjennomføring av tiltaket. Oppfølging av tiltak og nye tiltak presenteres i tertialrapportering og årsberetning.

Klimabudsjettet blir et stadig bedre virkemiddel for å forankre klimaarbeidet og fordele ansvaret for oppfølging og rapportering. Klimabudsjettet blir dermed et bedre styringsverktøy for klimaarbeidet og sikrer god kontroll med bruken av klimafondet gjennom året.

Klimatiltak 2023

Tiltakene presentert i tabellen er vedtatt i tildelingen av klima- og miljøfondsmidler november 2022, i utvalg for klima og miljø.

Klimatiltak	Ansvarlig enhet	Kostnad
Rælingen kommune er med i nettverket Innovative og aktive klima kommuner som er organisert under Klima Viken. Partnerskapsavtalen har en kostnad på inntil 81 000 kroner årlig, medlemsavgiften er basert på kommunenes størrelse. Et slikt medlemskap gir muligheten til å være med i prosjektutvikling som kan overføres direkte til Rælingen kommune.	KDE	81 000,-
Kartlegge energisparende tiltak: solceller på kommunale bygg.	Eiendom (EIE)	50 000,-
Utvikle digitaliseringstiltak for å utnytte dagens eiendomsmasse bedre: sensorikk - utleiestyring, publisering av arealer, varmestyring	EIE	200 000,-
Kartlegging av potensiell økning av gjenvinningsgrad i byggeprosjekter: kartlegging gjenbrukbare arealer via aktuelle verktøy, ved siden av utarbeidelse av standard kravstilling til byggeprosjekter om gjenbruk.	EIE	150 000,-
Miljøkartlegging av skoler: I prosjektet «Skoler nord mot 2060» skal det utredes klimavennlige løsninger ved oppgradering av fire skoler nord i Rælingen. Dette prosjektet har fått tilsagn på støtte fra klimasats pålydende 290 000 kroner, og Bygg og eiendomsutvikling står for en egenandel på 150 000 kroner. Det er ønskelig å utvide dette prosjektet til alle skolene i kommunen, som utløser et behov for ytterligere finansiering.	Bygg- og eiendomsutvikling (BEU)	290 000,-
Kartlegging av behov ladestasjoner for kommunale tjenestebiler: For å følge opp utskiftelse av kommunens bilpark fra fossile biler til fossilfrie biler, er det essensielt å sikre tilgang til lading for kommunale tjenestebiler. Kartleggingen vil innebære behovet til de enkelte enhetene / avdelingene, mulighet for bildeling og vurdering av antall biler, og fremtidig behov for lademuligheter. Dette gir grunnlaget for etablering av ladestasjoner, som er neste steg i prosjektet.	Kommunalteknikk	200 000,-
Sum		971 000

Bevilgningsoversikter

Bevilgningsoversikt drift

jf. budsjett- og regnskapsforskriften § 5-4

	2022	2023	2024	2025	2026
Rammetilskudd	470 130	519 280	540 400	556 400	569 700
Inntekts- og formuesskatt	658 840	715 500	726 800	739 700	752 700
Andre generelle driftsinntekter	2 500	2 900	3 000	2 800	2 600
Sum generelle driftsinntekter	1 131 470	1 237 680	1 270 200	1 298 900	1 325 000
Sum bevilgninger drift, netto	1 022 880	1 114 850	1 117 030	1 145 130	1 172 530
Avskrivninger	92 000	95 000	106 600	106 600	106 600
Sum netto driftsutgifter	1 114 880	1 209 850	1 223 630	1 251 730	1 279 130
Brutto driftsresultat	16 590	27 830	46 570	47 170	45 870
Renteinntekter	-6 000	-14 300	-16 700	-17 500	-18 500
Renteutgifter	43 600	80 700	89 600	90 600	93 800
Avdrag på lån	70 500	66 900	73 900	71 800	70 400
Netto finansutgifter	108 100	133 300	146 800	144 900	145 700
Motpost avskrivninger	-92 000	-95 000	-106 600	-106 600	-106 600
Netto driftsresultat	490	-10 470	6 370	8 870	6 770
Overføring til investering	12 250	3 000	3 000	3 000	3 000
Netto avsetning til disposisjonsfond	-11 760	-13 470	3 370	5 870	3 770
Sum disponeringer	490	-10 470	6 370	8 870	6 770
Til inndekning i senere år	0	0	0	0	0

Sum bevilgninger drift spesifisert

	2022	2023	2024	2025	2026
Politisk virksomhet	5 770	6 720	5 790	6 720	5 790
Kommunedirektørens enhet	23 610	27 540	25 090	25 090	25 090
Bygg- og eiendomsutvikling	0	420	220	220	220
Organisasjonsenheter	22 900	23 970	23 220	23 220	23 220
Økonomienheten	14 860	15 060	15 060	15 060	15 060
Øyeren IKT	14 290	17 120	17 070	17 070	17 070
Eiendomsenheter	58 960	61 010	60 410	60 410	60 410
Støtteenheter	140 390	151 840	146 860	147 790	146 860
Blystadlia skole og barnehage	22 910	23 280	23 280	23 280	23 280
Fjerdingby skole	31 050	46 660	46 660	46 660	46 660
Løvenstad skole	21 980	23 280	23 280	23 280	23 280
Nordby skole	10 170	11 740	11 040	11 040	11 040
Rud skole	26 430	26 800	26 800	26 800	26 800
Marikollen ungdomsskole	41 550	34 790	34 790	34 790	34 790
Sandbekken ungdomsskole	25 260	28 680	28 680	28 680	28 680
Smestad skole	32 250	36 320	36 320	36 320	36 320
Felles skoler	13 030	16 940	18 490	20 090	20 390
Skoler	224 630	248 490	249 340	250 940	251 240
Smestadtoppen barnehage	10 230	12 420	12 420	12 420	12 420
Sannum barnehage	10 640	11 500	11 500	11 500	11 500
Elgen barnehage	7 890	7 520	7 520	7 520	7 520
Løvia barnehage	8 570	9 430	9 430	9 430	9 430
Lilleborg barnehage	9 270	10 070	10 070	10 070	10 070
Løvenstad barnehage	8 780	9 380	9 380	9 380	9 380
Torva barnehage	10 040	11 030	11 030	11 030	11 030
Heimen barnehage	8 430	8 920	8 920	8 920	8 920
Felles barnehager	104 010	113 670	113 070	115 070	117 070
Barnehager	177 860	193 940	193 340	195 340	197 340
Kultur- og fritidsenheter	19 650	20 260	20 260	20 260	20 260
Kultur	19 650	20 260	20 260	20 260	20 260
Familie og helse	87 100	92 860	90 980	90 980	90 980
Nav	28 000	29 060	29 670	29 670	29 670
Hjemmebaserte tjenester	100 390	111 420	109 050	107 250	82 980
Løvenstadtunet	82 970	85 190	82 990	82 990	82 990
Tilrettelagte tjenester	109 100	123 700	122 520	135 510	138 620
Tjenestekontoret	43 250	51 620	51 020	51 020	51 020
Felles helse	-24 360	-28 880	-23 080	-18 080	12 190
Helse, omsorg og velferd	426 450	464 970	463 150	479 340	488 450
Kommunalteknikk	37 550	44 160	46 640	47 900	49 090
Utbyggingservice	7 000	7 280	7 280	7 280	7 280
Teknisk	44 550	51 440	53 920	55 180	56 370
Ufordelt	0	0	7 920	12 640	29 250
Enhetsrammer	1 033 530	1 130 940	1 134 790	1 161 490	1 189 770
Sentrale driftskostnader	-10 650	-16 090	-17 760	-16 360	-17 240
Sum bevilgninger drift	1 022 880	1 114 850	1 117 030	1 145 130	1 172 530

Bevilgningsoversikt investering*jf. budsjett- og regnskapsforskriften § 5-5*

	2022	2023	2024	2025	2026
Investeringer i varige driftsmidler	350 700	143 375	113 607	196 627	221 073
Tilskudd til andres investeringer	500	500	500	500	500
Investeringer i aksjer og andeler	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Sum investeringsutgifter	354 200	146 875	117 107	200 127	224 573
Kompensasjon for merverdiavgift	64 200	22 375	16 500	33 100	38 100
Tilskudd fra andre	10 800				
Salg av varige driftsmidler	43 800	10 000	10 000	90 000	40 000
Bruk av lån	223 150	111 500	87 607	74 027	143 473
Sum investeringsinntekter	341 950	143 875	114 107	197 127	221 573
Videreutlån	50 000	45 000	45 000	45 000	45 000
Bruk av lån til videreutlån	-50 000	-45 000	-45 000	-45 000	-45 000
Avdrag på lån til videreutlån	15 000	13 000	13 000	13 000	13 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-27 000	-22 000	-22 000	-22 000	-22 000
Netto utgifter videreutlån	-12 000	-9 000	-9 000	-9 000	-9 000
Overføring fra drift	-12 250	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Netto avsetning til bundne fond	12 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Sum avsetninger	-250	6 000	6 000	6 000	6 000
Til inndekning i senere år	0	0	0	0	0

Investeringsutgifter spesifisert

	2022	2023	2024	2025	2026
Kommunale bygg	305 130	94 375	52 500	126 300	165 800
Idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv	10 740	8 100	22 807	32 527	16 868
Vei og veilyss	10 000	11 400	11 400	11 400	11 400
Vann og avløp	20 000	22 600	22 600	22 600	22 605
Digitalisering og innovasjon	3 950	6 000	3 400	2 900	3 500
Andre investeringer	4 380	4 400	4 400	4 400	4 400
Sum bevilgninger investering	354 200	146 875	117 107	200 127	224 573

Protokoll

Protokoll fra kommunestyrets behandling av handlingsprogram 2023-2026 07.12.22 sak 22/105

1. Skatt på inntekt og formue settes til de maksimalsatser Stortinget måtte bestemme.
2. Investerings- og driftsbudsjettet vedtas med følgende endringer vedtatt i møtet:

Det foretas følgende endringer i driftsbudsjettet (beløp i hele tusen):

		2023	2024	2025	2026
Eiendomsenheten	Barnehager uteområder	500	1000	1000	1000
Kultur	Regionalpark Nordre Øyeren	222	222	222	222
Felles	Reduserte finanskostnader	-1100	-4600	-7100	-5000
Forbedret resultat	(reduisert bruk/økt avsetning til disp.fond)	378	3378	5878	3778

Investeringsbudsjettet for byggporteføljen endres til:

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Fjerdingsby skole	45 500									
Ravinen										
Sentrumsutvikling										
Torget										
Areal mellom Torget og Marikollen										
Ny omsorgsbolig Fjerdingsby		7 000	28 000	19 000						
Ombygging rådhuset	10 000									
Ombygging Rud skole		8 000	56 000	90 000	44 000					
Ombygging Sandbekken skole								70 000	75 000	50 000
Ny svømmehall Sandbekken				3 000	32 000	60 000				
Ny flerbrukshall Sandbekken				3 000		17 000	40 000	20 000		
Ny avlastningsbolig og dagaktivitet				4 000	23 000	23 000				
Nytt helsehus					10 000	60 000	70 000	30 000		
Nytt driftsbygg Kirkebyvegen	7 000									23 000
Reserverte midler til fremtidige prosjekter							50 000	50 000	50 000	50 000
Uspesifisert	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Påkostninger Fjerdingsby omsorgssenter		7 500	3 500							
Kirkebyvegen 2		2 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	
Ombygging Marikollen skole	5 000									
Ramme rehabilitering		10 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Uteområder barnehager	500									
Prisvekst	14 300	14 300	14 300	14 300	14 300	14 300	14 300	14 300	14 300	14 300
Sum	67 300	33 800	92 800	124 300	114 300	165 300	165 300	175 300	130 300	127 300

3. Det gjøres følgende låneopptak til investeringer:

- 2023: 211,5 mill
- 2024: 87,607 mill
- 2025: 74,027 mill
- 2026: 143,473 mill

Det gjøres følgende låneopptak til formidlingslån:

- 2023: 0
- 2024: 50 mill
- 2025: 50 mill
- 2026: 50 mill

4. Priser og gebyrer vedtas slik det foreligger i vedleggene «Betalingssetter 2023» og «Gebyrregulativ plan og bygg 2023»

5. Handlingsprogrammets verbaldel vedtas slik det foreligger, med følgende tillegg:

5. Kommunedirektøren bes legge frem en sak som beskriver hvordan kommunens
1 kriminalitetsforebyggende arbeid blant barn og unge kan styrkes ved samarbeid
mellom kommunen, nabokommuner, politi og frivillige organisasjoner. I saken
inkluderes det også en vurdering av tiltak for å øke oppsøkende arbeid rettet mot
ungdom som et forebyggende tiltak.
5. Kommunedirektøren bes legge frem en sak om disponering av midler fra Bufdir
2 (barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet) for bruk i 2023 til «ung mestring i
Rælingen». Saken legges frem innen 1. kvartal 2023.
5. Kommunedirektøren bes vurdere løsninger for driftsmodell av Trivselscenteret som
3 sikrer kontinuitet, forutsigbarhet og videre drift.
5. Kommunedirektøren bes ta initiativ overfor grunneiere og involverte parter med
4 målsetning å bevare det gamle e-verket i Nordbydalen herunder utvikling av
omkringliggende område
6. Årsbudsjett 2023 og handlingsprogram 2023-2026 vedtas med endringer vedtatt i
møtet.
7. Det nedsettes byggekomite for følgende investeringsprosjekter med gjennomføring i
2023:
-

8. Følgende finansielle måltall legges til grunn for å sikre en langsiktig økonomisk balanse.
  - Driftsresultat i prosent av driftsinntekter: over 2,5 %
  - Disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter: over 7 %
  - Lånegjeld i prosent av driftsinntekter: under 120 %
9. Følgende justeringer vedtas for disposisjonsfondet:
  - «Flyktningfond» med saldo på 12 mill endres til «omstillingsfond»
  - Disponeringer fra «omstillingsfond» vedtas gjennom ordinære budsjettvedtak og budsjettjusteringer i 1. og 2. tertial
  - Disponeringer fra «klimafond» gjennomføres i henhold til innstilling fra utvalg for klima og miljø
- 10 Det benyttes 30 mill av premiefondet til fellesordningen for kommuner og bedrifter til å betale deler av pensjonspremien i KLP i 2023
- 11 Eiendomsskatt tas ut av budsjettet som årlig forutsetning i planperioden 2023-2026. Dette også for å redusere presset på husholdningsøkonomien til innbyggerne i en krevende nasjonal økonomisk situasjon. Kommunedirektøren bes å jobbe videre med innsparingsbehov videre fremover i perioden for å sikre en drift i henhold til vedtatte måltall for driftsresultat, gjeldsgrad og størrelse på disposisjonsfond.

Protokolltilførsel fra FrP:

Kommunestyret forutsettes innforstått med at tilslutning til endelig vedtak om Handlingsprogram 2023-2026 slik det foreligger med vedtatte endringer, er alene å forstå som tilslutning til at kommunen må ha et lovlig vedtatt handlingsprogram og budsjett. Tilslutningen medfører ikke tilslutning til hverken den økonomiske disponeringen, eller den politiske innretningen. FrPs politikk og forslag fremkommer i partiets eget endringsforslag til budsjett og handlingsprogram 2023-2026.

RÆLINGEN KOMMUNE

Rælingen kommune
Postboks 100
2025 Fjerdingby

Besøksadresse:
Bjørnholthagan 6
2008 Fjerdingby

Telefon: 63 83 50 00
E-post: postmottak@ralingen.kommune.no

www.ralingen.kommune.no